TAMPERE.
FINLAND

LUKEVA TAMPERE

Lukutaito-ohjelma varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle

TAMPERE

Lukutaito-ohjelman tekijät 2026:
Katja Saxholm, Perusopetus
Sanna Mustonen, Varhaiskasvatus ja esiopetus
Päivi Junttila-Csonka ja Tuija Leppäharju, Lukiokoulutus
Jutta Kyösti ja Netta Lipsonen, Tampereen seudun ammattiopisto Tredu
Johanna Karhu, Marjo Mannila ja Hanna Huovinen, Tampereen kaupunginkirjasto
Liisa Aholainen ja Niina Niiniluoto, Kaupunkikulttuuriyksikkö, lastenkulttuuri
Piritta Brusi ja Emmi Erkkilä, Nuorisopalvelut
Kaisa Laaksonen, Lastenkirjainstituutti
Pia Krutsin, Sanataideyhdistys Yöstäjä
Kristiina Kestinen, Tampereen seudun työväenopisto
Pirjo Kulju, Tampereen yliopisto
Katja Nivala, Pirkanmaan hyvinvointialueen neuvola ja kehitystä tukevat palvelut

Raportin sitaatit: Lukuharrastuskysely
13–20-vuotiaille tamperelaisille. Toukokuu 2026.
Sanataide-yhdistys Yöstäjä ja Tampereen
kaupungin nuorisopalvelut.

Raportin kuvat: Laura Happo, Toma Niemi ja Mostphotos
Pormestarin kuva: Konsta Leppänen

Sisällys

Pormestarin esipuhe **4**
1. Johdanto **5**
2. Lukutaito-ohjelman suuntaviivat **8**
2.1 Luodaan ja vahvistetaan lukutaitotyön rakenteita **9**
2.2 Vahvistetaan monilukutaito-osaamista **9**
2.3 Innostetaan lukemaan ja monipuolistetaan lukutaitoa **11**
3. Lukutaitotyö eri palveluissa ja toimintaympäristöissä **12**
3.1 Varhaiskasvatus ja esiopetus **13**
3.1.1 Lukutaitotyön rakenteet ja suunnitelmallisuus 13
3.1.2 Pedagogiset käytännöt ja lukutaidon valmiuksia tukeva arki 13
3.1.3 Henkilöstön osaaminen, materiaalit ja saavutettavuus 14
3.1.4 Yhteistyö ja verkostot 14
3.1.5 Seuranta, arviointi ja toiminnan kehittäminen 15
3.1.6 Lukutaito-ohjelman toimenpiteet syksystä 2026 alkaen 16
3.2 Perusopetus **17**
3.2.1 Lukutaitotyön rakenteet ja suunnitelmallisuus 17
3.2.2 Pedagogiset käytännöt ja lukutaitoa tukeva arki 17
3.2.3 Henkilöstön koulutus ja osaaminen 18
3.2.4 Yhteistyö ja verkostot 19
3.2.5 Seuranta, arviointi ja tiedolla johtaminen 20
3.2.6 Lukutaito-ohjelman toimenpiteet syksystä 2026 alkaen 21
3.3 Toinen aste **22**
3.3.1 Lukutaitotyön johtaminen, tavoitteet ja rakenteet 22
3.3.2 Pedagogiset käytännöt ja monilukutaitoa tukeva arki 24
3.3.3 Yhteistyöverkostot, osallisuus ja saavutettavuus 25
3.3.4 Henkilöstön koulutus ja osaaminen 27
3.3.5 Seuranta ja arviointi 27
3.3.6 Lukutaito-ohjelman toimenpiteet syksystä 2026 alkaen 29
3.4 Kirjasto **31**
3.4.1 Lukutaitotyön rakenteet ja suunnitelmallisuus 31
3.4.2 Monipuolinen ja uudistuva kokoelma 31
3.4.3 Seuranta, arviointi ja tiedolla johtaminen 32
3.4.4 Lukutaito-ohjelman toimenpiteet syksystä 2026 alkaen 33
3.5 Muut palvelut ja toimijat **34**
3.5.1 Kulttuuripalvelut 34
3.5.2 Nuorisopalvelut 34
3.5.3 Tampereen seudun työväenopisto/ Lasten ja nuorten sanataidekoulu 37
3.5.4 Pirkanmaan hyvinvointialueen neuvola ja kehitystä tukevat palvelut 40
3.5.5 Kirjallisuusalan järjestöt 40
4. Lukutaito-ohjelman seuranta ja yhteenveto **42**
5. Lähteet ja liitteet **44**

Pormestarin esipuhe

Lukeminen rakentaa tulevaisuutta

Tietoa, tekstejä ja viestejä on ympärillämme enemmän kuin koskaan. Visuaalinen tulva täyttää silmämme tiheämmin kuin koskaan ennen. Jotta lapsilla on mahdollisuus pärjätä muuttuvassa maailmassa, täytyy jokaisen osata lukea. Kyse ei kuitenkaan ole vain siitä, osaako lapsi lukea sanoja, vaan siitä, ymmärtääkö hän maailman niiden takana.

Lukutaito on samalla sivistyksen, osallisuuden ja demokratian perusta. Se antaa lapsille ja nuorille välineitä oppia, ajatella ja osallistua. Se antaa mahdollisuuden vaikuttaa omaan tulevaisuuteen. Muuttuvassa maailmassa erityisesti kriittinen lukutaito on välttämätön kansalaistaito: kyky arvioida tietoa, tunnistaa tarkoitusperiä ja erottaa luotettava tieto harhaanjohtavasta.

Lukeva Tampere -ohjelma vastaa tähän tarpeeseen. Se kokoaa lukutaitotyön yhdeksi kokonaisuudeksi varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja vahvistaa sitä osana kaupungin strategiaa, suunnitelmia ja arjen työtä. Tavoitteena on, että jokaisella lapsella ja nuorella on yhdenvertainen mahdollisuus kasvaa taitavaksi, rohkeaksi ja uteliaaksi lukijaksi.

Tämä työ ei tapahdu yhdessä paikassa eikä yhden toimijan voimin. Lukutaito rakentuu kotona, päiväkodissa ja koulussa. Sitä tukevat kirjastot, harrastukset ja jokainen arjen kohtaaminen. Siksi Lukeva Tampere tuo yhteen kaikki tarvittavat toimijat.

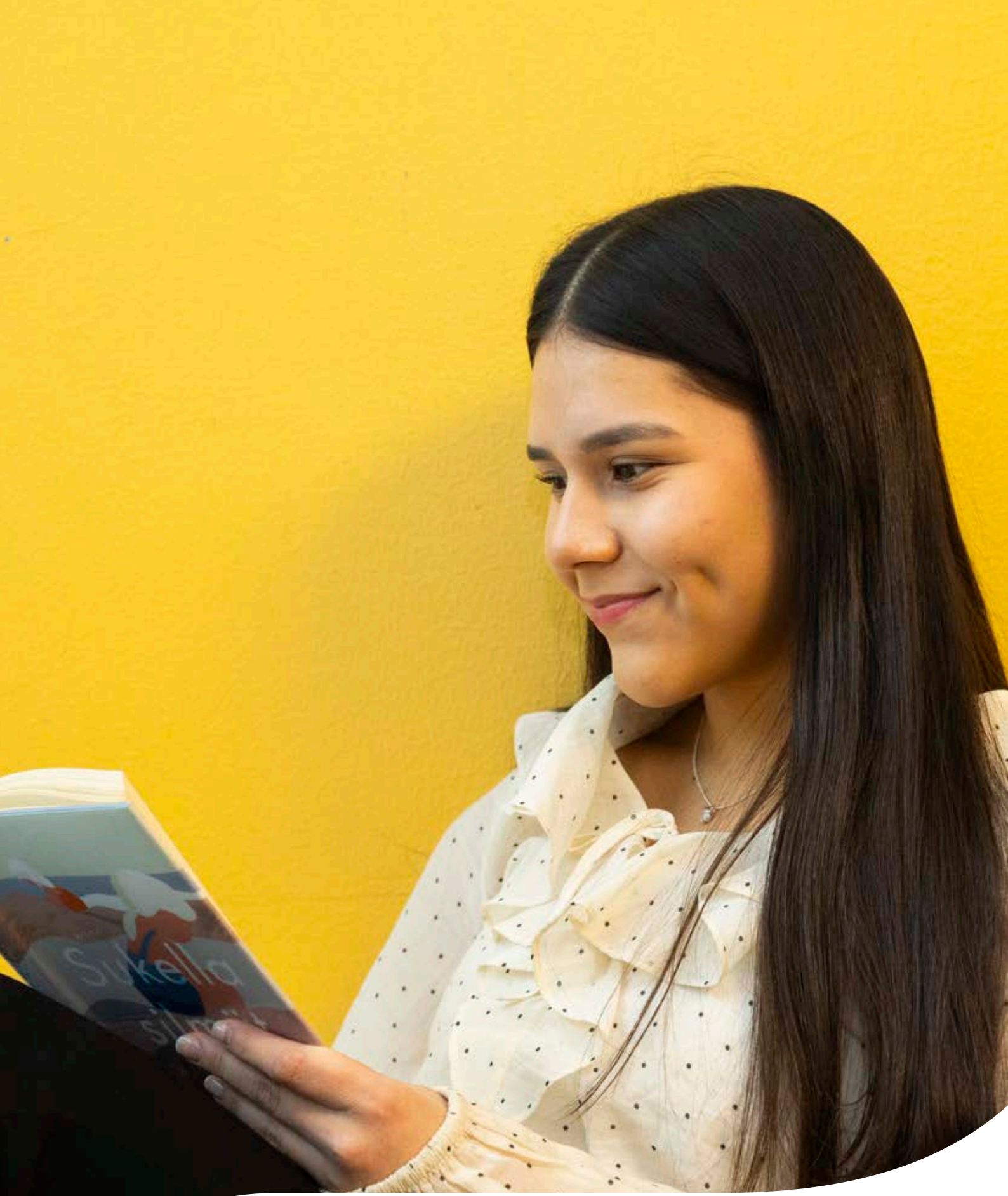

Yhteinen tavoite on selvä: lukemisen ja kirjoittamisen taidot on saatava vahvistumaan pitkäjänteisesti ja systemaattisesti.

Lukutaito-ohjelman tehtävänä on myös tehdä lukemisesta näkyvää ja innostavaa. Lukeminen ei saa olla vain velvollisuus, vaan se voi olla iloa, oivalluksia ja yhteisiä hetkiä. Jokainen ääneen luettu kirja, lukuvinkki, kirjastokäynti tai keskustelu voi vahvistaa lapsen tai nuoren suhdetta lukemiseen.

Uskon vahvasti, että yhteistyöllä voimme varmistaa tamperelaisten lasten ja nuorten lukutaidon. Se vaatii kuitenkin yhteistä tahtoa ja konkreettisia tekoja. Kun lapsi oppii lukemaan, hän saa avaimet yhteiskuntaamme. Meidän tehtävämme on varmistaa, että nämä avaimet jaetaan kaikille. Me sitoudumme siihen, että lukutaito kuuluu kaikille.

Ilmari Nurminen
Pormestari
Tampereen kaupunki

1. Johdanto

Monipuolinen lukutaito on turvallisen yhteiskunnan, toimivan demokratian ja yhdenvertaisuuden perusta. Lukutaito kietoutuu yleissivistykseen, jonka avulla ymmärretään ympäröivää maailmaa ja vältytään disinformaatiolta. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus kattavaan lukutaitoon ja sen vahvistamiseen. Lukutaitotyötä ohjaavina ilmiöinä on tunnistettu lukutaidon eriytyminen ja heikosti lukevien määrän kasvu, ja siksi tarvitaan konkreettisia keinoja tilanteen parantamiseksi.

Lukutaito on laaja-alainen käsite, joka ulottuu varhaisvuosien lukivalmiuksien tukemisesta peruslukutaitoon ja kriittiseen lukutaitoon. Kansallisen lukutaitostrategian 2030 mukaan lukutaitoa kuvataan tässä ohjelmassa monilukutaidon käsitteellä. Se sisältää kaikenlaisten tekstien lukemisen ja tuottamisen taidot ja kytkeytyy eri tiedonalojen lukutaitoon sekä kielitietoiseen opetukseen. Erityisenä näkökulmana on kirjallisuus ja sanataide, jotka osaltaan tukevat lukutaitoa ja lukuintoa.

Tampereen strategian tavoite ”oppimisen iloa johtavassa sivistyskaupungissa” ohjaa lukutaitotyötä. Myös Kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen polut -visiossa korostetaan lukutaidon merkitystä. Lukutaitotyö pohjautuu lainsäädäntöön sekä ohjaaviin asiakirjoihin, kuten opetussuunnitelmiin ja erilaisiin vuosi-, toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmiin, joissa lukemista ja lukutaitoa käsitellään.

Tampereen lukutaito-ohjelma kokoaa yhteen laajan joukon kasvatuksen, opetuksen, kirjallisuuden, lukemisen edistämisen ja hyvinvoinnin ammattilaisia. Tampereella toteutamme lukutaitotyötä monialaisena yhteistyönä, jota koordinoi perusopetus. Yhteistyössä perusopetuksen kanssa työssä mukana ovat varhaiskasvatus ja esiopetus, kirjasto, lukiokoulutus, Tampereen seudun ammattiopisto Tredu, kulttuuripalvelut, nuorisopalvelut, Tampereen seudun Työväenopisto, Lastenkirjainstituutti, Sanataideyhdistys Yöstäjä, lastenneuvola ja kehitystä tukevat palvelut sekä Tampereen yliopisto.

Positiivinen asenne lukemiseen ja lukutaidon merkityksen ymmärtäminen kasvavat toimijoiden yhteistyössä. **Lukutaito-ohjelman yhteisinä tavoitteina on**

- vahvistaa lasten ja nuorten lukutaidon valmiuksia ja **monilukutaitoa**,
- lisätä lukuiloa ja tuoda lukeminen luontevaksi osaksi jokaisen lapsen ja nuoren arkea päiväkodissa, koulussa ja vapaa-ajalla,
- tukea lasten ja nuorten oppimispolkuja muuttuvassa maailmassa sekä
- yhdenvertaisuuden vuoksi määritellä lukutaitotyön toimenpiteet, jotka minimissään toteutetaan.

Ohjelman perusajatus on, että lukutaito on hyvinvoinnin, osallisuuden ja elinikäisen oppimisen perusta. Lukutaitotyön johtaminen eri tasoilla tukee toimintaa tekemällä lukutaitotyöstä näkyvää, arvostettua ja systemaattista. Lukutaitotyön tavoitteet tarkentuvat eri toimijoiden toimintasuunnitelmissa.

Lukutaito-ohjelma ei rajoitu vain varhaiskasvatukseen ja kouluun, vaan sen kautta vahvistetaan kirjallisuuden merkitystä myös lasten ja nuorten vapaa-ajalla. Siksi huomiota kiinnitetään myös kirjallisuuden harrastamisen rakenteisiin. Tampere nähdään lukutaito-ohjelmassa vahvana kirjallisuuskaupunkina, jossa on paljon ammattikirjailijoita, kirjallisuuteen pohjautuvia käyntikohteita ja kirjallisuustapahtumia. Tämä kaikki vahvistaa kaupungin lukutaitotyötä.

Monialainen yhteistyö mahdollistaa sen, että jokainen lapsi tai nuori kohdataan hänen omista lähtökohdistaan. Varhaiset tuen muodot, perheiden osallistaminen sekä pedagogisesti vahvat toimintatavat muodostavat kokonaisuuden, joka kannattelee oppijoita läpi kasvatuksen ja opetuksen polun. Lukutaito-ohjelma korostaa, että jokainen arjen kohtaaminen voi olla lukutaitoa vahvistava hetki.

Lukutaito-ohjelma perustuu yhteisiin periaatteisiin ja arvoihin: yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen, monialaiseen yhteistyöhön, myönteiseen asenteeseen lukemista kohtaan sekä jaettuihin tavoitteisiin ja toimintatapoihin.

Lukeva Tampere -ohjelmassa on tärkeää, että lukutaitotyö tavoittaa eri-ikäiset, eri kieliä puhuvat sekä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret. Erityistä lukutaitotukea tarvitsevien tarpeita kartoitetaan ja huomioidaan koko kasvatuksen ja opetuksen polulla. Eri kieliryhmiä ja oppimisen tukea tarvitsevia lapsia tuetaan yhdenvertaisen lukutaidon saavuttamiseksi.

Tampereen lukutaito-ohjelma tarjoaa työntekijöille yhteisiä tavoitteita ja työkaluja, jotka tukevat laadukasta ja yhdenvertaista toimintaa kaikilla koulutusasteilla. Ohjelman avulla voidaan jakaa hyviä käytäntöjä, kehittää uusia ratkaisuja ja rakentaa entistä vahvempaa lukutaitokulttuuria koko kaupunkiin. Yhteisellä työllä varmistamme, että jokaisella on mahdollisuus kasvaa taitavaksi ja rohkeaksi lukijaksi. Yhteisen keskustelun ja työn pohjana hyödynnetään Opetushallituksen Lukutaitotyön sanastoa, jonka ovat tuottaneet Lukutaito-ohjelma ja OPPIVA-verkosto.

Lukutaito-ohjelma on investointi tulevaisuuteen: se vahvistaa lasten ja nuorten kykyä ymmärtää maailmaa, toimia yhteiskunnan jäseninä ja rakentaa omaa polkuaan. Lukeva Tampere -ohjelma kannustaa lukemiseen kotona ja vapaa-ajalla. Lukemista tukeva yhteisö voi löytyä myös esimerkiksi harrastuksista. Jokainen tamperelainen voi vaikuttaa omassa yhteisössään lukemisen hyväksi – asenteilla ja kannustuksella on lukutaitotyössä vahva voima!

2. Lukutaito-ohjelman suuntaviivat

2.1 Luodaan ja vahvistetaan lukutaitotyön rakenteita

- Lukutaitotyötä tehdään yhdessä laajan ja vakiintuneen toimijoiden verkoston kanssa.
- Luku- ja kirjoitustaidon edistäminen on kirjattu kunnan asiakirjoihin.
- Verkostoyhteistyössä jaetaan tietoa ja hyviä käytäntöjä eri paikoissa käyttöön otetuista toimenpiteistä luku- ja kirjoitustaidon parantamiseksi.
- Lukutaitotyötä johdetaan ja sen toteutumista seurataan suunnitelmallisesti.
- Kehitetään lapsille, nuorille ja perheille suunnatun, kirjallisuuden vapaa-ajan ja harrastustoiminnan rakenteita.
- Viestitään lukutaitotyöstä, kirjallisuuden harrastusmahdollisuuksista ja kirjallisuustapahtumista laajasti eri kanavissa.

Lukutaidon ja lukutaitotyön edistäminen on kirjattu kunnan asiakirjoihin. Tampereen strategiassa, sen toteutussuunnitelmassa, taloussuunnitelmassa ja vuosisuunnitelmissa luku- ja kirjoitustaidon vahvistaminen on yhtenä painoalueena.

Tampereella lukutaitotyön verkostoyhteistyö vahvistuu, kun mukaan on kutsuttu eri toimijat ja palveluryhmät. On tärkeää lisätä tietoisuutta eri toimijoiden työstä ja kehittää uusia toimenpiteitä, jotta yhdenvertainen lukutaito saavutetaan kaikissa ikäryhmissä. Hyvin suunnitellut rakenteet ja kohtaamiset tukevat sitoutumista ja kehittämistä, ja yhteistyö helpottuu jaetun tiedon lisääntyessä.

Lukutaitotyötä johdetaan ja arvioidaan moniammatillisesti. Lukutaito-ohjelman ohjausryhmä on kokoontunut säännöllisesti ja kokoontuu jatkossakin vähintään kaksi kertaa vuodessa. Tavoitteena on saada yhteistyö alkuun myös kaupungin yksityisten koulujen kanssa. Suunnitelmallinen ja pitkäjänteinen verkostotyö tarvitsee toimiakseen pysyviä lisäresursseja sekä kaupunkitasoista ohjausta ja seurantaa.

Kirjallisuuden ja sanataiteen harrastus- ja vapaa-ajan toimintaa kehitetään osana lukutaitotyön rakenteita. Yhteistyössä ovat mukana Tampereen seudun työväenopisto, lastenkulttuuripalvelut, kirjasto, nuorisopalvelut ja järjestöt. Lukeva Tampere -ohjelmassa tunnistetaan sanataidekasvatuksen merkitys lukutaitotyössä.

Sanataide on luovaa kielenkäyttöä, joka harjoittaa lukemisen ydintaitoja ja sisältyy kaikkien koulutusasteiden opetussuunnitelmiin sekä taiteen perusopetukseen. Sanataide hyödyntää myös kuvia, draamaa, musiikkia ja digityökaluja.

Pedagogisesti laadukas ja moniammatillinen sanataidekasvatustyö edellyttää pysyviä henkilöstöresursseja. Tampereella ei vielä ole vakituista kaupunkitasoista sanataidekasvattajaa, jonka tehtäviin kuuluu muun muassa sanataiteen perusopetuksen ja muun harrastustoiminnan kehittäminen, opetustyö, opettajien perehdyttäminen sekä opetusmateriaalien tuottaminen.

Tampereen verkkosivuille rakennetaan Lukeva Tampere -sivusto, josta tamperelaiset saavat kattavasti tietoa lasten ja nuorten lukutaidon edistämisestä, lukemiseen liittyvistä tapahtumista ja kampanjoista Tampereella sekä järjestöjen ja muiden toimijoiden tekemästä lukutaitotyöstä. Lukeminen ja lukutaitotyö tehdään näkyväksi kuntatason toiminnassa niin eri toimijoiden kotisivuilla ja viestinnässä, kaupunkikuvassa kuin sosiaalisessa mediassakin.

2.2 Vahvistetaan monilukutaito-osaamista

- Varmistetaan, että monilukutaidon käsitteen laajuus ymmärretään ja lukutaidon eri osa-alueita vahvistetaan koulutuspolun kaikissa vaiheissa.
- Lapsille ja nuorille tarjotaan monipuolisia tekstejä eri alustoilla ja varmistetaan kriittisen lukutaidon kehittäminen.
- Henkilöstön täydennyskoulutuksia monilukutaidon osalta kehitetään seudullisessa yhteistyössä.

- Huomioidaan vapaa-ajan ja harrastustoiminnan merkitys monilukutaidon kehittämisessä.

- Monikielisyys nähdään keskeisenä osana yhdenvertaisuutta ja sivistyksellisiä oikeuksia.

Lukeva Tampere -ohjelmassa monilukutaito ymmärretään laaja-alaisena kansalaistaitona, joka tukee oppimista, osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Monilukutaito tarkoittaa kykyä ymmärtää, tulkita ja tuottaa monimuotoisia tekstejä eri ympäristöissä. Se kehittyy kaikessa kasvatuksessa ja opetuksessa sekä tukee oppimista, osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Tekstien tulkinta ja niiden tuottaminen vaativat kriittistä lukutaitoa, jolla tarkoitetaan tekstien erilaisten kontekstien ja tarkoitusperien tunnistamisen taitoa.

Luku- ja kirjoitustaito kytkeytyvät vahvasti toisiinsa. Ne muodostavat toisiaan tukevan jatkumon, jossa lukeminen kehittyy kirjoittamista nopeammin ja ruokkii kirjoitustaidon kehittymistä.

Monikielisyys on Lukeva Tampere -ohjelman läpileikkaava periaate ja osa yhdenvertaisuutta ja sivistyksellisiä oikeuksia. Oppijoiden koko kielivaranto tunnistetaan ja sitä hyödynnetään lukutaidon ja oppimisen tukena kaikilla koulutusasteilla ja palveluissa. Monikielisyys nähdään lukutaitotyössä voimavarana, joka rikastaa oppimista, vahvistaa identiteettiä ja lisää osallisuutta. Lukutaito rakentuu kaikilla kielillä, ja oppijan omat kielet tukevat uuden oppimista ja lukijuuden kehittymistä. Siksi lukutaitotyössä huomioidaan systemaattisesti oppijoiden kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus kaikilla koulutusasteilla ja palveluissa.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä vahvistaa suomen kieltä ja opiskeluvalmiuksia. Siirtymistä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärään suositellaan, kun kielitaito on riittävä eri osa-alueilla eikä merkittäviä puutteita ole. On tärkeää saada hyvää S2-opetusta tarpeeksi pitkään, mutta opetussuunnitelman tavoitteisiin kuuluu siirtyminen S1-oppimäärään, kun suomen taito on riittävä. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän tehtävänä on tukea lapsen ja nuoren kasvua suomenkielisen kieliyhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi, jolla on kielelliset valmiudet jatko-opintoihin.

Monilukutaito vahvistuu koulutuspolun kaikissa vaiheissa ja edellyttää kielitietoista ja suunnitelmallista toimintaa. **Kielitietoisuus** on osa päiväkotien, esiopetusyksiköiden ja koulujen arkea. Jokainen työntekijä on opettamansa sisällön tai oppiaineen kielen opettaja.

Digitaaliset välineet ja ratkaisut ovat opetuksen järjestämisen keinoja, joita tulee käyttää pedagogisesti perustellusti opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Tulevaisuuden oppimisympäristöt ovat entistä digitaalisempia, ja lisääntynyt tekoälyn käyttäminen edellyttää kriittistä ajattelua ja lukutaitoa.

”Lukemalla ymmärrät ja hallitset omaa elämääsi.”

Oppimispolun eri vaiheissa lapsille ja nuorille tarjotaan luettavaksi monenlaisia tekstejä eri alustoilla sekä ohjataan heitä tuottamaan tekstejä itse ja tulkitsemaan niitä kriittisesti.

Henkilöstön pedagogista osaamista on tarpeen vahvistaa monilukutaidon eri osa-alueilla, jotta jokainen lapsi ja nuori saa tarvitsemansa tuen ja voi kehittyä aktiiviseksi lukijaksi. Täydennyskoulutuksia kehitetään seudullisessa yhteistyössä Tampereen seudun Osakkeen, Tampereen yliopiston ja muiden toimijoiden kanssa.

Vapaa-ajan toiminnan ja harrastusten merkitys huomioidaan osana monilukutaidon kehittämistä.

Taidealan harrastukset mahdollistavat oman ilmaisun vahvistamisen, ja vapaa-ajalla kulute-

tuilla mediasisällöillä on suuri merkitys monilukutaidon kehittämiseen.

2.3 Innostetaan lukemaan ja monipuolistetaan lukutaitoa

- Lapsia ja nuoria innostetaan ja kannustetaan lukemaan kirjallisuutta ja tuottamaan itse erilaisia tekstejä.
- Lapsille ja nuorille tarjotaan uutta ja monipuolista lukemista.
- Lukeminen tehdään näkyväksi lasten ja nuorten arjessa.
- Lapsille, nuorille ja perheille viestitään erilaisista lukemiseen liittyvistä harrastusmahdollisuuksista.
- Perheille tiedotetaan lukutaitotyöstä ja heitä kannustetaan osallistumaan siihen.

Lukeminen kuuluu lasten ja nuorten jokaiseen päivään, mutta lukuinto voi vaihdella eri ikäkausina. Lukemaan innostuminen voi syntyä itsestään tai siihen voidaan tarvita aikuisten kannustusta ja tukea. Varmistamme, että kirjat ovat esillä jokaisen lapsen ja nuoren arjessa: päiväkodissa, koulussa ja vapaa-ajalla. Kirjatarjonnan pitäisi olla monipuolista ja houkuttelevaa, jotta jokainen voi valita itselleen sopivia tekstejä. Tavoitteen toteutuminen vaatii päiväkotien, koulujen ja kirjastojen moniammatillista yhteistyötä.

Henkilöstön osaamista kirjallisuuden tuntemuksessa vahvistetaan, jotta osataan tarjota eri ikäryhmille uutta, ajankohtaista ja heitä kiinnostavaa lukemista. Lisäksi tuetaan henkilöstön kirjallisuuskasvatukseen liittyvää pedagogista osaamista. Lukukokemusten yhteisölliseen käsittelyyn tarjotaan mahdollisuuksia, ja kirjallisuuteen pohjautuvia projekteja ja tuotoksia tehdään näkyviksi päiväkodeissa ja kouluissa. Kirjasto tarjoaa monipuolisia palveluja eri-ikäisille kohderyhmille.

Lukutapahtumien järjestämiseen tarjotaan keskitetysti ideoita ja materiaaleja, myös yhteistyössä järjestöjen kanssa.

Lukemaan innostamisen välineenä käytetään lukudiplomeja ja lukuhaasteita, kuten Pirkanmaan lukudiplomia ja Lukumatka Tampereelle -haastetta. Selkokirjallisuutta tarjotaan kaikille sitä tarvitseville, lukutaidon kehittymisen eri vaiheet ja yksilölliset tarpeet huomioiden.

Lukemaan innostaminen nähdään koko kaupungin yhteisenä asiana, jossa lukevan aikuisen esimerkillä on vaikutusta lapsiin ja nuoriin. Siksi myös työyhteisöjä innostetaan tekemään aikuisten lukemista lapsille näkyväksi esimerkiksi lukupiirien ja lukuvinkkien avulla. Paikallisia kirjallisuustapahtumia ja lukutaitohankkeita toteuttavia järjestöjä tuetaan, ja kaupungin toimijoiden sekä järjestöjen välistä yhteistyötä vahvistetaan lukutaitotyössä. Eri toimijoiden järjestämistä tapahtumista ja kampanjoista tiedotetaan myös keskitetysti Lukeva Tampere -verkkosivuilla.

Huoltajia tiedotetaan keinoista tukea lasten ja nuorten lukutaitoa esimerkiksi eri ikäisille suunnatuilla kirjavinkeillä. Huoltajia kannustetaan yhteisiin lukuhetkiin ja iltasatujen lukemiseen. Perheen yhteisiä lukuhetkiä tuetaan yhteistyössä neuvoloiden, kirjastojen, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sekä perusopetuksen kanssa.

Perusopetuksen Lupa liikkua Lupa harrastaa -toiminnassa toteutetaan vuosittain lukemiseen ja kirjoittamiseen keskittyviä ryhmiä. Harrastusseuroille ja -toimijoille, valmentajille sekä kolmannen sektorin toimijoille tarjotaan keinoja integroida lukemista osaksi toimintaansa. Lisäksi toiminnan yhteistyökumppaneita kannustetaan tuomaan lukeminen ja kirjat osaksi omaa toimintaansa.

3. Lukutaitotyö eri palveluissa ja toimintaympäristöissä

3.1 Varhaiskasvatus ja esiopetus

Tampereen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa lasten lukutaidon valmiuksia suunnitelmallisesti, pitkäjänteisesti ja monialaisesti. Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan ja Tampereen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaan on kirjattu selkeät tavoitteet lasten varhaisten lukivalmiuksien edistämiseksi. Vuosien 2025–2027 toimenpiteet muodostavat kokonaisuuden, joka rakentaa kaikille lapsille saavutettavan ja innostavan lukupolun.

3.1.1 Lukutaitotyön rakenteet ja suunnitelmallisuus

Lukutaitotyötä toteutetaan osana yksiköiden ja lapsiryhmien pedagogista suunnittelua. Kaikki yksiköt ottavat käyttöön Lukeva varhaiskasvatus -kartoittamis- ja kehittämistyökalun, jonka avulla arvioidaan yksiköiden nykytilaa, vahvuuksia ja kehittämiskohteita lukutaitotyössä. Työkalu tukee suunnitelmallista lukukulttuurin rakentamista, tarjoaa arvokasta tietoa johtamisen tueksi ja edistää lukemista jo varhaisesta vaiheesta lähtien.

Varhaiskasvatusryhmät ja esiopetusyksiköt kirjaavat vuosittain yhden lukutaitoteeman (ks. liitteen 1 taulukko) lapsiryhmien pedagogisiin suunnitelmiin ja esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmiin, ja kaupunkitasoista ohjausta vahvistetaan. Tämä varmistaa, että työ etenee järjestelmällisesti ja tavoitteellisesti.

3.1.2 Pedagogiset käytännöt ja lukutaidon valmiuksia tukeva arki

Kiinnostus lukemista kohtaan syntyy varhaislapsuudessa, joten varhaiskasvatuksella on merkittävä vaikutus lapsen lukuvalmiuksien sekä asenteiden muodostumiseen. Varhaiskasvatus ja esiopetus tukee lasten myönteistä suhtautumista lukemiseen, kielellistä tietoisuutta sekä perheiden yhteisiä lukuhetkiä yhteistyössä koulujen, kirjastojen, kulttuuripalveluiden, perheiden ja muiden yhteisöjen kanssa.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa vahvistetaan lukutaitoa arjen pedagogisissa käytännöissä, tiiviissä yhteistyössä huoltajien kanssa sekä järjestämällä näkyviä tapahtumia ja kampanjoita. Lapsille luetaan ääneen päivittäin, ja ryhmissä on tarjolla laadukkaita, monipuolisia kirjoja, jotka innostavat kielen tutkimiseen. Kielelliset leikit – loruttelu, riimittely, laulaminen ja tarinointi – tukevat lasten sanavaraston karttumista ja syventävät ymmärrystä kielestä. Jokaisessa lapsiryhmässä käytetään näitä menetelmiä vähintään 10 minuuttia päivässä, mikä luo vahvan perustan kielen kehitykselle ja rohkaisee lapsia omaehtoiseen lukemiseen osana arkea. Esiopetuksessa järjestetään ESKO Siili -ryhmiä lapsille, jotka tarvitsevat tukea kielellisten valmiuksien harjoittelussa.

Kielitietoinen toimintakulttuuri korostaa kielen merkitystä oppimisessa, osallisuudessa ja identiteetin rakentumisessa. Lapsen kielen oppimista tuetaan myönteisen suhtautumisen kautta. Monikielisiä perheitä kannustetaan lukemaan lapsille omalla äidinkielellään. Esiopetuksessa vahvistetaan monilukutaitoa tarjoamalla oman äidinkielen opetusta eri kielillä.

Lukemisen kulttuuria tehdään näkyväksi järjestämällä vähintään yksi lukutapahtuma vuodessa jokaisessa yksikössä, kuten Lukuviikon kirjatori tai lempikirjanäyttely. Lukutapahtumissa perheet voivat tuoda kotoa kirjoja vaihtoon ”tuo yksi, vie yksi” -periaatteella, jolloin ylijäävät kirjat jäävät päiväkodin tai yksikön käyttöön ja rikastuttavat kirjakokoelmaa. Vanhempia voidaan osallistaa kierrätysajatuksella: kotona ”pieneksi” jääneet kirjat voi tuoda päiväkotiin, jolloin ne löytävät uuden lukijan pienempien ryhmistä. Näin vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja tuetaan kestävää kehitystä. Kirjatti-kissan kirjastoseikkailu jatkuu osana kirjastoyhteistyötä, ja lasten omia näkemyksiä lukemisesta kerätään esimerkiksi “Unelmien lukuhetki” tai ”Meidän lukunurkkaus” -teemojen kautta.

3.1.3 Henkilöstön osaaminen, materiaalit ja saavutettavuus

Varhaiskasvatuksen henkilöstö innostaa lapsia tutustumaan suulliseen ja kirjoitettuun kieleen, sekä taitojen kehittyessä myös kirjoittamiseen ja lukemiseen. Henkilöstön osaamista vahvistetaan koulutuksilla, jotka tukevat monilukutaitoa, kulttuurisen moninaisuuden kohtaamista ja kielen oppimista. Yksiköiden kulttuurikasvatusvastaavien (KUKAt) roolia lukutaitotyössä kehitetään tarjoamalla heille kohdennettua koulutusta ja jakamalla osaamista sekä hyviä käytäntöjä säännöllisesti eri foorumeissa. KUKAt toimivat lukutaitotyön viestinviejinä yksiköissä, ja kielitietoisuustyöryhmä ohjaa ja tukee lukutaitotyön kehittämistä varhaiskasvatuksessa.

Pedagogista työtä tuetaan saavutettavilla materiaaleilla ja palveluilla. Digi-ihana vaka ja esiopetus -verkkosivusto tarjoaa henkilöstölle koottuja ohjeita ja materiaaleja. Yksiköt saavat käyttöönsä kirjaston kanssa laaditut ikätasoiset kirjalistat, ja kirjallisuus pidetään helposti lasten ulottuvilla arkiympäristöissä. Materiaalien saavutettavuus varmistaa, että lukeminen on luonteva osa päivittäistä toiminta- ja oppimisympäristöä.

3.1.4 Yhteistyö ja verkostot

Varhaiskasvatuksella ja esiopetuksella on vakiintunutta yhteistyötä huoltajien ja kaupungin eri toimijoiden kanssa. Huoltajayhteistyö tukee kotona lukemista. Varhaiskasvatuksessa jaetaan kaikille 3-vuotiaiden ja 5-vuotiaiden huoltajille vuosittain Lukureseptit, joilla ohjataan ja innostetaan vanhempia lukemaan lapsille ja käyttämään kirjaston palveluita. Lukureseptit on käännetty suomesta kuudelle eri kielelle (arabia, dari, englanti, somali, ukraina ja venäjä). Reseptissä mainitut ikäluokalle sopivat kirjat on valittu yhteistyössä kirjaston kanssa. Ääneen lukemisen

tärkeydestä viestitään vanhempainilloissa, tapahtumissa ja kirjastoyhteistyön kautta. Kirjastokortin hankintaa ja kirjaston palvelujen käyttöä edistetään muun muassa syyskirjeillä. Neuvolayhteistyöstä kerrotaan tarkemmin luvussa 3.5.4.

Taidekaari-ohjelma tukee varhaiskasvatuksessa lukemisen ja kirjallisuuden roolia osana monitaiteista ja varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvää toimintaa. Esiopetus tekee tiivistä yhteistyötä perusopetuksen lukutaitotiimin kanssa, jotta lasten lukupolku jatkuu sujuvasti kouluun. Yhteistyö kirjaston kanssa tukee lukutaitotyötä ja perheiden lukemista, ja uusitun yhteistyösopimuksen toteutumista seurataan.

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja korkeakoulujen yhteistyön päätavoitteena on luoda pysyvä strateginen kumppanuus, joka tukee lasten lukupolun jatkumoa ja vahvistaa lukutaitoa yhteisillä kehittämis- ja tutkimusprosesseilla. Tavoitteena on tuoda tutkittuun tietoon perustuvia lukutaitoratkaisuja arkeen ja vahvistaa yhteistyötä sekä tutkimuksen ja käytännön vuorovaikutusta lukutaidon kehittämiseksi.

”Uppoudu kirjojen maailmaan, se on luovuuden uusimaa!”

3.1.5 Seuranta, arviointi ja toiminnan kehittäminen

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa lasten lukutaitoa ei arvioida numeerisesti, mutta lukemisen valmiuksien kehitystä seurataan systemaattisesti. Toiminnan arvioinnin tavoitteena on tunnistaa lasten vahvuudet ja mahdolliset tuen tarpeet sekä varmistaa, että lukemisen valmiuksia tukevat pedagogiset ratkaisut ovat suunnitelmallisia ja vaikuttavia. Toiminnan kehittäminen ja tiedolla johtaminen edellyttävät tiedon keräämistä, tiedon tarkastelua ja niiden perusteella tehtyjä päätöksiä lukutaitotyön kehittämiseksi.

Seurannan ja arvioinnin perustana käytetään useita varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen soveltuvia välineitä ja menetelmiä.

- **LUKIVA:** Arvioinnilla kartoitetaan lukemista ennakoivia taitoja: fonologista tietoisuutta, kirjaintuntemusta ja nimeämissujuvuutta. Tampereella arvioinnin toteuttaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja viskarivuoden loppukeväällä. Arvioinnin tulos kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, ja tarvittaessa arviointi voidaan uusia esiopetuksessa.

- **KieliPeda:** Työvälineen avulla tarkastellaan kielellisen ympäristön laatua ja sitä, miten arjen pedagogiikka tukee lasten kielellisiä taitoja. Työkalun osio 1 on käytössä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tiimeissä ja tukee kielitietoisen toimintakulttuurin kehittämistä. Esiopetuksessa hyödynnetään osiota 3, kun teemme suositusta lapsen suomen kielen oppimäärästä perusopetusta varten.

- **Esiopetuksen oppimateriaalien kartoitukset:** Esiopetuskirjoihin sisältyvät opettajan oppaiden kielelliset kartoitukset ja tehtävät tukevat lasten valmiuksien havainnointia ja mahdollisten tukitoimien suunnittelua.

- **Roihusten eväsretki:** Havainnointimateriaali yksi- ja monikielisten lasten kielellisten taitojen kartoittamiseen ja seurantaan. Materiaalilla saadaan monipuolinen kuva lapsen sanavarastosta, kuullun ymmärtämisestä ja osallistavasta vuorovaikutuksesta.

- **Västäräkin lukumatka:** Esi- ja alkuopetuksen materiaalia käytetään osana päivittäistä kielitietoista pedagogiikkaa, jossa kehitetään lasten fonologista tietoisuutta ja muita lukuvalmiuksia.

- **Lasten lukuympyrä:** Työkalulla arvioidaan ryhmän lukukulttuuria sekä lasten kiinnostusta kirjoihin ja teksteihin. Materiaali tukee lukuhetkien, kirjastoyhteistyön ja muun lukutoiminnan suunnittelua.

- **Kirjastojen kuvakirjalainojen seuranta:** Yhteisökorttien lainamäärät antavat viitteitä siitä, kuinka aktiivisesti varhaiskasvatusyksiköt hyödyntävät kirjastoja.

- **Lukeva varhaiskasvatus -arviointityökalu:** Kysely tuottaa kokonaiskuvan yksikön lukemista tukevasta toimintakulttuurista, ja siihen vastaavat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tiimit ja perhepäivähoitajat. Tuloksista muodostuu yksikkökohtainen koonti.

- **KUKA-vastaavat** tukevat yksiköitä lukutaitotyössä. He arvioivat yksiköiden toimenpiteitä säännöllisesti henkilöstön kanssa, mikä mahdollistaa sen, että lukutaitotyö etenee tavoitteellisesti ja vaikuttavasti läpi organisaation.

3.1.6 Lukutaito-ohjelman toimenpiteet syksystä 2026 alkaen

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lukutaitotyön toimenpiteet kaikille lapsiryhmille

1. Panostetaan monilukutaitoa tukevaan vuorovaikutukseen lasten kanssa, kuten selkeään puheeseen ja sitä tukeviin kuviin sekä asioiden ja ympäristöjen nimeämiseen.

2. Toteutetaan ääneen lukeminen tai vuorovaikutukselliset kielellä leikittelyt, kuten loruttelu, riimittely ja laulaminen osana arkea vähintään 10 minuuttia päivässä.

3. Tehdään lukeminen näkyväksi teemapäivillä ja -viikoilla järjestämällä vähintään yksi kirjatori, lempikirjanäyttely tms. teematapahtuma toimintavuonna.

4. Jaetaan ja vahvistetaan henkilöstön osaamista KUKA-vastaavien ja yhteisten keskustelujen kautta.

5. Hyödynnetään Lukeva varhaiskasvatus -kyselyä yksikön toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä.

6. Valitaan ryhmään tai yksikköön vuosittainen oma lukutaidon kehittämisteema (liite 1) ja kirjataan se pedagogisiin suunnitelmiin. Kirjataan myös toimenpiteet teeman kehittämiseksi.

3.2 Perusopetus

3.2.1 Lukutaitotyön rakenteet ja suunnitelmallisuus

Tampereen strategiassa tavoitteena on vahvistaa perustaitoja: lukemista, kirjoittamista ja matematiikkaa. Perusopetuksen vuosisuunnitelmaan ja koulujen lukuvuosisuunnitelmiin on määritelty konkreettiset tavoitteet lukutaidon ja lukukulttuurin edistämiselle. Lukutaitotyö nostetaan kouluilla arvokeskusteluihin ja kiinteäksi osaksi toimintakulttuuria. Koulujen lukuvuosisuunnitelmiin kirjataan tavoitteet ja konkreettiset toimet niiden saavuttamiseksi lukuvuoden aikana. Tavoitteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain.

Jokaisessa koulussa on lukutiimi tai vastaava tiimi, jolle on resursoitu työaikaa koulun lukutaitotyöhön, lukukulttuurin kehittämiseen ja arvioimiseen.

3.2.2 Pedagogiset käytännöt ja lukutaitoa tukeva arki

Kouluilla on jo monia olemassa olevia ja toimivia lukutaitotyön rakenteita, esimerkiksi kirjastoyhteistyö, lukutunnit, lukuvälitunnit, teemapäivät ja tempaukset. Lukukulttuuri näkyy koulujen arjessa monin tavoin. Perusopetuksen fyysinen, sosiaalinen ja emotionaalinen oppimisympäristö tukee lukemista ja kirjoja on kouluilla esillä eri kielillä. Koulun johdon tehtävänä on sitouttaa koko henkilöstö yhteisiin tavoitteisiin lukukulttuurin luomisessa. Lukutaitotyö kuuluu kaikille ja jokainen on oman tiedonalansa kielen opettaja.

Tarvitaan yhteisesti sovittuja toimenpiteitä, jotta kaikille luokka-asteille syntyisi **lukurutiineja**. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineessa vahvistetaan olemassa olevia pedagogisia työtapoja, esimerkiksi yhteisöllisiä lukupiirejä. Yksinkertaisesti lukemiseen käytettyä aikaa lisätään kaikissa oppiaineissa eri keinoin, esimerkiksi Lupa lukea 10 minuuttia/päivä, reaaliaineiden aihepiirien lukemisen lisääminen koulussa ja kotona, kirjaston kirjat, lukuvinkit, päivänavaukset, koulun yhteiset lukukuulumiset ja lukupuut. Sitoudutaan toteuttamaan lukuvuoden aikana muutamia koko koulun yhteisiä lukutapahtumia, kuten lukuhaasteet, tempaukset (lukumaraton), yhteisölliset lukuhetket, Luku/hommia -konsepti (työelämäkasvatuksen ja lukemisen yhdistäminen), teemapäivät, vierailijat ja retket. Alkuopetuksessa kiinnitetään erityistä huomiota luku- ja kirjoitustaidon kehittämiseen ja tukemiseen.

Opettajan ääneen lukeminen koulussa on tutkitusti yksi vaikuttavimmista ja hyödyllisimmistä tavoista tukea lasten oppimista ja hyvinvointia. Ääneen lukeminen ei ole vain kuuntelua – se on kielen, ajattelun, tunteiden ja yhteisön rakentamista. Se luo pohjan sekä lukutaidolle että elinikäiselle oppimiselle. Ääneen luettaessa on helppo pysähtyä keskustelemaan kirjan herättämistä ajatuksista ja selittää vaikeita sanoja tai sanontoja.

Lukustrategioiden systemaattinen harjoittaminen tulee aloittaa jo ensimmäisestä luokasta lähtien. Lukustrategiat tarkoittavat menetelmiä, joiden avulla lukija voi tehokkaasti ymmärtää, omaksua ja käsitellä tekstin sisältöä ennen lukemista, lukemisen aikana sekä sen jälkeen. Niitä tarvitaan niin kauno- kuin tietokirjallisuuden lukemisessa. Lukustrategioiden lisäksi harjoitellaan **kriittistä lukutaitoa**. Sillä tarkoitetaan erilaisten tekstien analyyttistä ja arvioivaa lukemista.

Monilukutaito kehittyy kaikissa oppiaineissa ja tukee oppimista, osallisuutta, kriittistä ajattelua ja lukutaitoa sekä toimimista muuttuvassa ja monimuotoisessa maailmassa. Kielitietoisessa koulussa kielen keskeinen merkitys oppimisessa, opetuksessa, arvioinnissa ja kaikessa toiminnassa tunnistetaan. Tämä tarkoittaa kaikkien kielten

arvostamista ja näkyvyyttä kouluissa toimintakulttuurin tasolla. Kaupunkiseudulla on laadittu oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä vahvistamaan yhteinen vinkkipaketti, joka sisältää runsaasti materiaalia kielitietoiseen opetukseen jokaiselle opettajalle ja jokaiseen oppiaineeseen.

Kielellisesti tuettu opetus (KIETU) on erityisopettajan antamaa opetusta erityisesti maahanmuuttotaustaisille oppilaille. KIETU-opettajat tukevat eriyttämistä, oppiaineiden opiskelua suomen kielellä ja mahdollistavat joustavia tukimuotoja. KIETU-opettajat vahvistavat oppilaan kykyä tuottaa ja ymmärtää erilaisia tekstilajeja tarjoamalla selkeän rakenteen ja kielellisen tuen opetuskielessä.

Kieli- ja kulttuuriopettajat (KIEKU) toimivat luokissa ja koko kouluyhteisössä pedagogisena ja monikielisenä tukena. KIEKU-opettajat kehittävät oppilaan kielitaitoa omassa äidinkielessä muun opetuksen yhteydessä. He auttavat oppilaita ymmärtämään oppiaineen käsitteistöä ja tukevat oppimista omankielisesti.

”Edes Aristoteleesta ei tullut neroa lukematta.”

Lukuopetuksen järjestämistä yläkouluissa tulee pohtia käytännön järjestelyiden kannalta silloin, kun koulussa on puutteellisella koulutaustalla myöhään maahan tulleita (8–9. luokkalaisia) luku- ja kirjoitustaidottomia oppilaita. Heidän luku- ja kirjoitustaitonsa opettamiseen on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota. Oppilaille järjestetään myös oman äidinkielen opetusta. Oman äidinkielen opettajat tukevat oppilaiden äidinkielen kehittymistä luku- ja kirjoitustaidoissa. Kirjallisuuteen tutustuminen on osa oman äidinkielen opetusta. Lukutaitotyössä on tärkeää tunnistaa ja hyödyntää monikielisyys oppimisen voimavarana.

Tampereella on laadittu 1.–9. luokille Digimallit -digitaalisen osaamisen polku, jolla vahvistetaan digitaalista osaamista, medialukutaitoa ja ohjelmointiosaamista. Tehtävät linkittyvät eri oppiaineiden tavoitteisiin ja arviointikriteereihin.

Perusopetuksen kaikilla oppilailla on 6. luokasta lähtien omat tietokoneet, joilla varmistetaan tasa-arvoinen digitaalinen ja mediasisältöjen saatavuus.

Lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa luettaviin teksteihin, samalla kun heidän lukukokemuksiaan laajennetaan pedagogisesti valituilla materiaaleilla. Vuonna 2025 tehdyn kyselyn mukaan yhdeksäsluokkalaisista 24 % halusi vaikuttaa siihen, mitä koulussa luetaan ja mistä aiheista kirjoitetaan. Kyselyn mukaan lukemaan innostavat erityisesti kiinnostavat kirjat, mutta myös pakottaminen ja palkitseminen mainittiin. Siksi tekstivalinnoilla on keskeinen rooli lukumotivaation ja lukemaan sitoutumisen kannalta.

3.2.3 Henkilöstön koulutus ja osaaminen

Henkilöstölle tarjotaan säännöllisesti koulutuksia Osakkeen kautta, esimerkiksi lukutaidon pedagogiikasta. Täydennyskoulutuksessa hyödynnetään myös paikallisia asiantuntijaresursseja, kuten Lastenkirjainstituuttia ja Sanataideyhdistys Yöstäjää, sekä kehitetään eri tahojen välistä yhteistyötä.

Kiertävät valmistavan opetuksen opettajat työskentelevät säännöllisesti kaikissa kouluissa, joissa on inklusiivisesti valmistavaa opetusta opiskelevia oppilaita. Heidän tehtävänään on kehittää alkuopetuksen opettajien kielitietoisen opettamisen osaamista. Inklusiivisen valmistavan opetuksen malli toimii kaikissa kouluissa, pois lukien koulut, joissa on ryhmämuotoista valmistavaa opetusta monikielisten oppilaiden suuren määrän vuoksi.

3.2.4 Yhteistyö ja verkostot

Lukemisen tärkeys nostetaan esiin vuosittain huoltajille ja oppilaille pidettävissä oppimiskeskusteluissa kaikilla vuosiluokilla. Huoltajille tiedotetaan lukemisen merkityksestä ja siitä, että pelkästään koulussa lukeminen ei riitä. Huoltajat sitoutetaan yhteistyöhön lukemisen edistämisessä. Kannustetaan perheitä lukemaan kotona ääneen, esimerkiksi iltasatuja. Lisäksi kannustetaan lukemaan ja kertomaan tarinoita kaikilla kotikielillä. Lukeminen millä tahansa kielellä tukee oppimista koulussa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää heikossa sosioekonomisessa asemassa oleviin perheisiin. Vanhempainiltoihin on saatavilla valmista materiaalia koulujen käyttöön. Tampere.fi -verkkosivuille kerätään tietoa lukemisesta.

Perusopetuksella ja kirjastolla on jo pitkään ollut yhteistyösopimus, jota päivitetään vuosittain. Sopimuksessa on huomioitu vuosiluokat 1.–8. Perusopetuksessa hyödynnetään myös koulujen omia selkokirjoja sekä kirjaston valikoimia. Celia-kirjaston mahdollisuuksista tiedotetaan opettajille.

Tampereen kulttuurikasvatusohjelma Taidekaari vahvistaa lukemisen ja kirjallisuuden näkökulmaa perusopetuksen sisällöissä. Taidekaari on monitaiteista, opetussuunnitelmiin sidottua toimintaa ja tapahtuu osana koulupäivää.

Tampereen korkeakoulukonsernin ja Tampereen kaupungin välinen strateginen kumppanuussopimus on uudistettu vuosille 2026–2029. Kumppanuussopimuksen painopisteenä on tamperelaisten lasten ja nuorten lukutaidon vahvistaminen. Osana kumppanuusyhteistyötä Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunnassa kehitetään tutkimusperustainen työkalu luetun ymmärtämisen arviointiin perusopetuksessa. Yhteistyötä Tampereen yliopiston kanssa jatketaan erilaisten opinnäytetöiden ja väitöskirjojen yhteydessä.

3.2.5 Seuranta, arviointi ja tiedolla johtaminen

Kaikissa kouluissa on otettu käyttöön Lukutaitotyön kartoittamis- ja kehittämistyökalu tukemaan ja kehittämään koulujen lukukulttuuria. Kysely on suunnattu perusopetuksen luokkien 1.–9. opetushenkilöstölle. Se antaa kokonaiskuvan koulun lukutaitotyöstä ja nostaa esiin kehittämiskohteita ja kannustaa luomaan lukukulttuuria suunnitelmallisesti ja yhteisöllisesti. Kysely tuo esille oman yksikön vahvuuksia ja hyvin tehtyä työtä, josta saa iloita sekä nostaa esiin kehittämiskohteita. Kyselystä saadaan arvokasta tietoa tiedolla johtamisen ja käytännön lukutaitotyön tukemiseen sekä kouluilla että kuntatasolla. Kun kysely toistetaan vuosittain, koulut ja kunta saavat vertailupohjaa kehittämistyöhönsä. Ensimmäinen kysely toteutettiin marraskuun 2025 ja tammikuun 2026 välillä.

Oppilaiden luku- ja kirjoitustaidon sekä matematiikan osaamisen tasoa ja sen kehittymistä seurataan vuosittain Lukuseulalla. Testaukset tehdään 2., 7. ja 9. luokkalaisille. Tuloksia hyödynnetään kouluilla opetuksen tuen suunnittelun tukena. Lukuseulaa on toteutettu vuodesta 2022 alkaen. Kaikissa testattavissa ikäryhmissä heikosti lukevien oppilaiden määrä on vuosittain hieman lisääntynyt ja parhaiten suoriutuvien määrä on vähentynyt. Sama ilmiö näkyy myös kirjoitustaidon kohdalla. Tarvitaan pitkäjänteistä ja systemaattista työtä kehityssuunnan korjaamiseksi.

Koulujen yhteisölliset opiskeluhuoltoryhmät nostavat kyselyiden (kouluterveyskyselyt, hyvinvointikyselyt) pohjalta keskusteluun niitä tekijöitä, jotka voivat olla esteenä monilukutaidon oppimiseen.

3.2.6 Lukutaito-ohjelman toimenpiteet syksystä 2026 alkaen

Perusopetuksen lukutaitotyön toimenpiteet kaikille kouluille

1. Kouluissa on lukutiimit, tai lukeminen sisältyy johonkin muuhun tiimiin. Lukutaitotyölle varataan työaikaa ja kouluja ohjataan Lukeva koulu -ohjelman käyttöönottoon.
2. Koulut tekevät Lukutaitotyön kartoittamisen ja kehittämisen kyselyn vuosittain ja hyödyntävät kyselyn tuloksia toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä.
3. Koulut valitsevat lukemisen vuosikellosta vähintään kaksi lukutapahtumaa. Lukuvuoden aikana toteutettavat lukutapahtumat kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan.
4. Vuosiluokilla 3.–9. kaikki oppilaat lukevat lukuvuoden aikana vähintään 4 kirjaa.
5. Lupa lukea 10 minuuttia – lisätään koulupäiviin lukuaikaa.
6. Lukupiirit tai draama ovat koulussa yhteisöllisenä menetelmänä käytössä vähintään kerran lukuvuoden aikana.
7. Kouluissa on lukuvälitunteja viikoittain.
8. Oppilaille annetaan kotiin säännöllisiä lukuläksyjä, joita kontrolloidaan.
9. Otetaan huoltajat mukaan lukutaitotyöhön (tiedotus, kirjavinkit, kodin lukutuki).
10. Koulut sitoutuvat yhteistyösopimuksen mukaisiin kirjastokäynteihin vuosiluokilla 1.–8.

3.3 Toinen aste

3.3.1 Lukutaitotyön johtaminen, tavoitteet ja rakenteet

Toisen asteen koulutus on jatko-opintojen ja työllistymisen kannalta olennainen osa nuoren opinpolkua. Opiskelutaitoina luku- ja kirjoitustaidot ovat ratkaisevassa asemassa jatko-opintoihin hakeuduttaessa ja työllisyyden kannalta.

Toisella asteella jatketaan lukemaan rohkaisevan ja kannustavan elämäntavan rakentamista yhteistyössä kirjastojen kanssa. Lukutaidon edistäminen on rakenteisiin yltävä asia, jota viedään eteenpäin johdon, opettajien ja opiskelijoiden yhteistyössä ja opiskelijoita kuunnellen. Erilaisia lukijoita huomioidaan osallisuuden ja saavutettavuuden tukemisen keinoin.

Lukio on yleissivistävä ja jatko-opintoihin valmistava oppilaitos, ja lukion opetussuunnitelman perusteissa mainitut laaja-alaisen osaamisen kuusi osa-aluetta liittyvät monilukutaidon rakentamiseen ja kielitietoisuuteen. Tampereen kaupungin lukioiden painopistealueita ovat monilukutaidon rakentaminen – erityisesti kriittisen lukutaidon ja luetun ymmärtämisen tukeminen – sekä kielitietoiset käytänteet.

Lukion tavoitteena on auttaa opiskelijaa rakentamaan sujuvia lukemisen ja kirjoittamisen taitoja. Hyvä lukutaito on yhteydessä akateemiseen menestykseen, työllistymiseen ja elämässä pärjäämiseen. Laajasti katsoen lukutaito on sivistyksen, osallisuuden ja tasa-arvon peruspilareita yhteiskunnassa. Tavoitteena on myös rakentaa opiskelijan jatko-opintovalmiuksia. Lukiojohto ja rehtorit tukevat lukemiselle suotuisan ympäristön muokkaamista. Lukeminen kytkeytyy sekä lukion opetussuunnitelmassa mainittuihin kuuteen laaja-alaisen osaamisen alueeseen
että oppisisältöihin.

Tredussa ammatillisen koulutuksen tavoitteena ovat hyvinvoivat ja toimintakykyiset opiskelijat, joista koulutetaan osaavia ammattilaisia ja aktiivisia yhteiskunnan jäseniä. Ammattitaito ja sivistys sekä toimintakyky ovat työllistymisen edellytyksiä opintojen jälkeen ja luovat edellytyksiä osaamisen kehittämiselle heti opintojen jälkeen ja koko työuran ajan.

Tampereen seudun ammattiopisto Tredu on sitoutunut tarjoamaan korkealaatuista opetusta ja valmistamaan opiskelijoita menestykseen monipuolisilla koulutusohjelmilla. Tredun tavoitteena on tarjota opiskelijoille inspiroiva oppimisympäristö ja mahdollisuudet kehittää osaamistaan omien kiinnostuksen kohteiden perusteella ja erilaiset elämäntilanteet huomioon ottaen.

”Ei päivää ilman riviä.”

Tredu pyrkii strategiansa mukaisesti rakentamaan vaikuttavinta ammatillisen koulutuksen arkea Suomessa sekä kouluttamaan osaavimmat tekijät muuttuvaan työelämään. Tredun ydintavoitteita on vahvistaa opiskelijoiden työllistymisen edellytyksiä, tarjota eväitä jatko-opintoihin korkeakouluissa sekä huolehtia yhteisön hyvinvoinnista. Lukutaito aina ammatillisten tekstien teknisestä lukutaidosta kriittiseen monilukutaitoon on yksi merkittävimpiä tekijöitä näiden tavoitteiden toteutumisessa, ja lukutaidon merkitys sekä toisaalta sen heikentymisestä seuraavat haasteet tunnistetaan koko organisaatiossa.

Tampereen kaupungin lukioissa lukutaitotyö nähdään koko henkilöstön tehtävänä. Lukio-opettajat rakentavat ja monipuolistavat monilukutaitoa kielitietoisessa aineenopetuksessa. Jokainen opettaja on oman tiedonalansa kielen opettaja. Arvoina taustalla ovat lukion sivistystehtävä, tasa-arvo, osallisuus ja demokratia. Lukutaitotyötä johtavat opettajista ja opiskelijoista muodostetut Lukeva-tiimit, joille on nimetty vetäjät.

Lukeva-tiimien verkostoitumista ja lukutaitotyötä kehitetään johdon, luku- ja kirjoitustaitojen tukemiseen perehtyneen erityisopettajan sekä Lukeva-tiimien puheenjohtajien yhteistyössä. Kehittäjäopettajat ja -opiskelijat voivat osallistua lukutaitotyöhön. Lukioilla on valmius seudulliseen yhteistyöhön lukutaitotyössä. Tämä vaatii resurssia.

Lukeva-tiimi valitsee omalle opiskelijajoukolleen sopivia toimia vuosikelloajattelun mukaisesti ja huomioi oman lukionsa opiskelijaprofiilin. Tiimin vetäjä ja jäsenet ovat oman koulun opettajia ja opiskelijoita, sillä opiskelijantuntemus on lukutaitotyössä keskeistä.

Vuosikellon toimia voivat olla esimerkiksi osallistuminen lukuhaasteisiin ja -kampanjoihin, kuten Lukuboostiin, lukubingot, luovan kirjoittamisen välitunnit, lukupiirit ja kirjapodcastit.

Lukemisen vartteja tai tuokioita integroidaan DLS-raportin (NMI, 2025) suosituksen mukaan koulupäivien yhteyteen niin, että opettaja määrittää, mitä pedagogisesti kulloinkin on hyvä lukea.

Lukioihin luodaan virikkeellinen lukuympäristö. Lukemiseen soveltuvia tiloja kehitetään ja muokataan, ja työssä huomioidaan tutkimustieto kirjamäärän ja lukemisen välisestä yhteydestä. Kirjat näkyvät esimerkiksi käytävien kirjakierrätyspisteiden muodossa. Kirjastoyhteistyötä on tehty pitkään ja sitä kehitetään. Parhaimmillaan lukio sijaitsee kirjastorakennuksen yhteydessä.

Tredussa huomionarvoinen ja tärkeä osa lukutaitotyötä palvelevia rakenteita on Tredun oma oppilaitoskirjasto, jolla on perinteisesti opettajien ohella ollut iso rooli oppilaitoksen lukutaitotyössä. Tredun tietokeskuspalvelut palvelevat sekä Tredun että yhteistyölukioiden opiskelijoita ja henkilökuntaa.

Tietokeskuspalvelut hankkivat sekä painettuja että digitaalisia oppimateriaaleja eri alojen opetuksen tarpeisiin. Opiskelijat ml. oppivelvolliset voivat lainata opiskeluissaan tarvitsemansa oppikirjat tietokeskuksista.

Digitaalisia palveluita ovat mm. e-lehdet, e-kirjat, sanakirjapalvelut ja tietokannat. Monipuolinen kokoelma tukee oppilaitoksen lukutaitotyötä ja

lukuharrastusta. Kokoelmaan hankitaan myös ammatti- ja aikakauslehtiä sekä selko-, tieto- ja kaunokirjallisuutta. Oppilaitoskirjasto tarjoaa myös opiskelijoita ensiarvoisen lähellä olevan lukuympäristön, joka tuo kirjat konkreettisesti näkyväksi osaksi arkea ja madaltaa sekä opiskelijoiden että henkilöstön kynnystä hyödyntää kirjaston palveluita.

3.3.2 Pedagogiset käytännöt ja monilukutaitoa tukeva arki

Lukioiden painopistealueina ovat monilukutaidon rakentaminen, erityisesti kriittisen lukutaidon edistäminen, sekä kielitietoiset käytänteet opetuksessa. Monilukutaidon ja kriittisen lukutaidon edistäminen ja kielitietoisuus läpäisevät käytännössä kaikkien oppiaineiden opetusta, joten ne ovat samalla myös keskeisiä kehitettäviä teemoja. Lukion opetussuunnitelma määrittelee, että kaikki opettajat ovat myös kielenkäytön opettajia. Lisäksi Tampereen kaupungin lukioiden sekä Tredun opettajat ovat opiskelijoille tärkeitä malleja asiantuntijatason lukijoista ja opettavat oman tiedonalansa lukustrategioita, erityisesti laajojen ja vaativien tekstien kohdalla. Opettaja kannustaa opiskelijaa sinnikkäästi lukemaan oppimateriaalin tekstin. Aineenopettaja ja erityisopettaja voivat tukea lukemiseen keskittymistä eri tavoin.

Toisen asteen toimintaympäristöihin on kiinnitetty huomiota niin, että lukemiseen käytettyä aikaa lisätään opiskelupäivän sisällä. Integroidaan lukiossa lukuvartteja tai tuokioita arkiviikkoon. Lukemiseen liittyvät merkkipäivät, tapahtumat ja teemat huomioidaan ja niistä viestitään aktiivisesti opiskelijoille ja kotiväelle ryhmänohjauksen, Wilman, verkkosivujen ja sosiaalisen median kautta. Lukeminen nähdään myös yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia rakentavana asiana. Tredussa tehdään lukemisen lisäämiseksi ja lukuinnon kasvattamiseksi hyvin samantyylisiä asioita, mutta toiminta ei selvästi ole vielä aivan yhtä vakiintunutta tai systemaattista kuin kaupungin lukioissa.

Lukeva-tiimi suunnittelee järjestelmällisesti toimia lukemisen tueksi ja viestii oppilaitosyhteisölle toiminnasta. Opiskelijat osallistuvat toiminnan suunnitteluun mahdollisimman paljon. Erilaiset lukijat huomioidaan mm. selkokielisen materiaalin, Celia-kirjaston ja äänikirjojen avulla, yhteistyössä Tampereen kaupunginkirjaston, TOKI-kirjaston ja Monikielisen kirjaston kanssa. Tampereen lukioissa käytetään yli 60 kieltä äidinkielenä, ja monikielisyys ja -kulttuurisuus nähdään vahvuutena. Lukevina esikuvina on tärkeä huomioida monikulttuurisia henkilöitä.

Niin lukioissa kuin Tredussa on oppilaitostilauksena mahdollista lukea useita valtakunnan suuria päivälehtiä ja käyttää myös media-arkistoja. Kaupunginkirjaston ja TOKI-kirjaston kautta on pääsy vielä laajempaan media-aineistoon. Media on vahva osa oppimateriaalien aineistosisältöjä. Joissain oppimateriaaleissa on tarjolla myös kaupallisten kustantajien e-kirjoja tai äänikirjoja.

Lukioissa rohkaisemme vapaa-ajan lukemiseen. ”Ei päivää ilman riviä” (Nulla dies sine linea) on mottomme. Lukupiirillä on mahdollista suorittaa opintopisteitä. Sosiaalisessa mediassa jaetaan kirjavinkkejä ja -kokemuksia videoilla ja postauksilla sekä herätellään keskustelua lukemisesta ja siihen liittyvistä asenteista.

Lukemisen rinnalla sanataiteen tuottaminen on keino rohkaista kirjallisuuden ja tekstien pariin. Monessa lukiossa tarjotaan koulukohtaisena opintojaksona luovaa kirjoittamista. Myös Tredussa on tarjolla yhteisiin valinnaisiin kuuluva luovan kirjoittamisen opintojakso sekä mahdollisuus kirjallisuusdiplomin suorittamiseen. Sanataiteen lukiodiplomi on lähivuosina tulossa mahdolliseksi, ja se vahvistaa luovan kirjoittamisen asemaa lukiossa.

Tredussakin tehdään jo hyvin monipuolista lukutaitotyötä. Kielitietoisen opetuksen merkitys korostuu oppilaitoksessa, jossa maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden määrä on suuri. Niin ammatillisissa kuin yhteisten tutkinnon osien (yto) opinnoissa korostetaan työelämässä tarvittavia luku- ja kirjoitustaitoja sekä erityisesti kriittisen lukutaidon merkitystä. Opinnoissa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia tekstejä ja medioita ammattilehdistä lastenkirjallisuuteen ja työelämätekstеihin sekä kannustetaan ja innostetaan lukemaan myös vapaa-ajalla ja omaksi iloksi. Kirjasto paitsi tarjoaa materiaalia ja opastusta, myös luotsaa erilaisia lukuhaasteita ja -tempauksia.

”Matkalla etsimässä uutta maailmaa.”

Ammatillisessa koulutuksessa yleissivistävyys ei perinteisesti ole ollut keskiössä lukioiden tapaan, minkä vuoksi lukutaidon korostaminen ja lukutaitotyön merkitys eivät ehkä ole saaneet viime vuosina aivan ansaitsemaansa huomiota. Tredussa kaivataan ennen kaikkea toimintakulttuurin muutosta: lukutaitotyöllä tulee olla johdon vankka tuki ja myös sen koordinointi ja kehittäminen tulee mahdollistaa tarpeellisin resurssein. Lukioilla jo käytössä olevat Lukeva-tiimit ovat hyvä esimerkkikonsepti, joka toimii suunnannäyttäjänä Tredun oman mallin suunnittelussa.

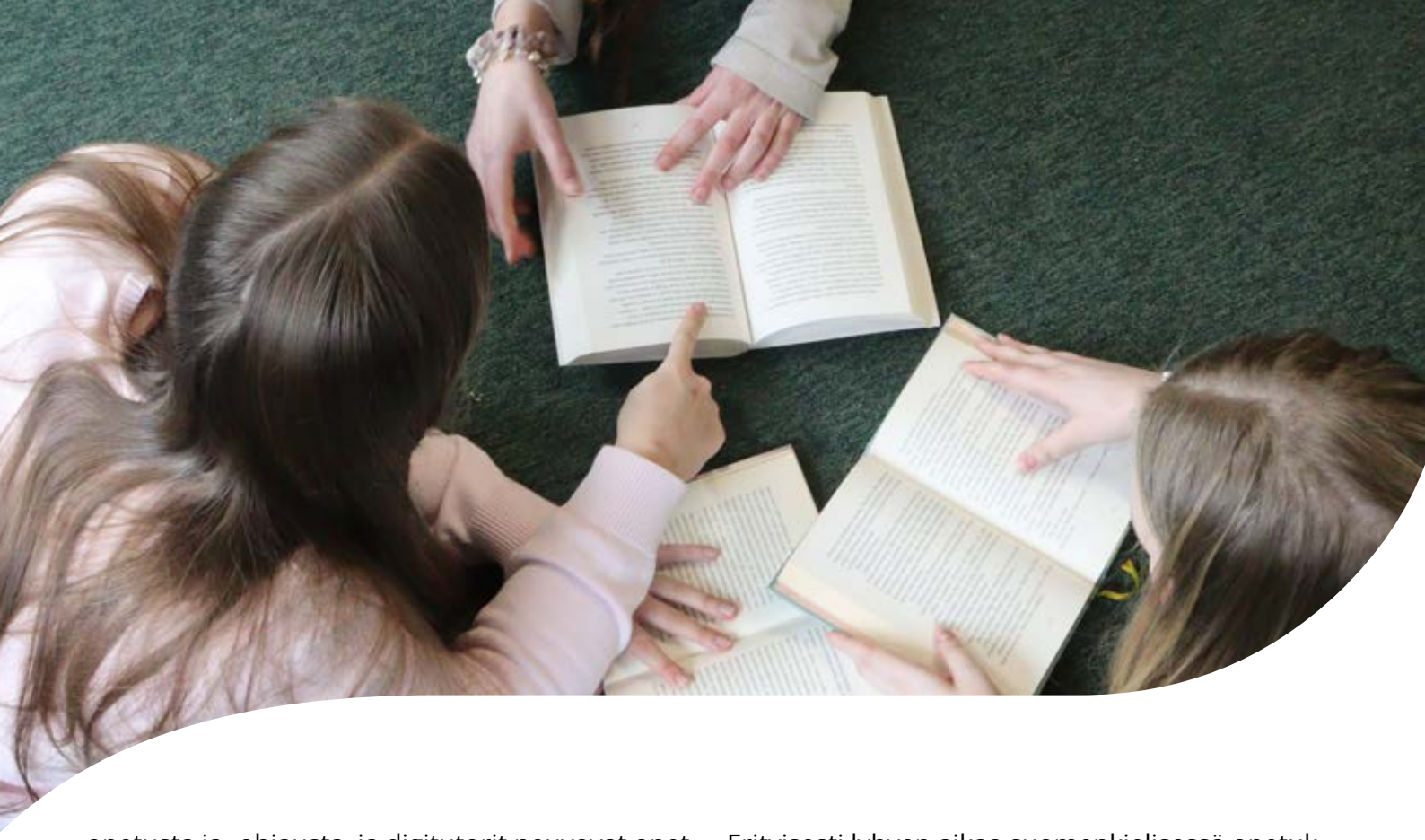
Tredussa opetettavat alat eroavat toisistaan merkittävästi ja eri alojen opiskelijat pääsevät aivan käytännönkin syistä lukemisen äärelle hyvin epätasa-arvoisesti. Lukutaitotyöhön kaivataan yhtenäisempiä rakenteita ja linjauksia. Yto-opinnoissa syksyllä 2026 voimaan tulleessa opetussuunnitelmassa painotus onkin siirtynyt omasta alasta ja ammatista laajemmin työelämään ja yhteiskuntaan, mikä tarjoaa lukutaidon näkökulmasta uusia mahdollisuuksia yhtenäistää ja laajentaa opiskelijoiden tekstihorisonttia ja panostaa erityisesti kriittisen lukutaidon ja jopa lukuinnon kehittymiseen.

3.3.3 Yhteistyöverkostot, osallisuus ja saavutettavuus

Lukioilla on vakiintunut yhteistyö Tampereen kaupunginkirjastojen sekä TOKI-kirjaston kanssa. Lukion aloittava ikäluokka viedään kirjastokäynneille, usein ÄI/S2-opintojaksoilla, ja samalla varmistetaan, että opiskelijalla on kirjastokortti ja kirjastonkäytön perustaidot. Yhteistyö oppilaitosten ja kirjastojen tiloissa sisältää kirjalainausta: oppimateriaalin paperikirjoja, tieto- ja kaunokirjallisuutta. Kirjasto opastaa tiedonhaussa ja tekee kouluilla kirjavinkkausta. Lisäksi useat lukiot ovat liittyneet Monikielisen kirjaston verkostoon. Myös teatterikäynnit ja elokuvat rohkaisevat taiteen ja kirjallisuuden pariin.

Lukeva-tiimiin voi kuulua opiskelijajäseniä, jotka tuovat ideoitaan lukuarkeen. Opiskelijakunta ja opiskelijakunnan hallitus ovat sisäisiä sidosryhmiä. Kehittäjäopettajat ja -opiskelijat tapaavat lukemisen teemalla. Monilukutaito sopii myös ainetiimien kehittämisen aiheeksi. Lisäksi huoltajille viestitään teemasta ja suunnitellaan mahdollista yhteistyötahopankkia eli haetaan aikuisia, jotka haluaisivat tulla kertomaan lukemisesta ja sen yhteydestä omiin opintoihin ja työelämäpolkuun.

Kielitietoiseen lähestymiseen kuuluvat monimuotoiset tavat esittää tietoa, jolloin opetus ja opiskelu on saavutettavaa, myös digitaalisesti. Lukio-opintojen alkuun sisältyy tehostettua digi-

opetusta ja -ohjausta, ja digitutorit neuvovat opettajien lisäksi. Opiskelijat saavat omat kannettavat tietokoneet, ja ATK-tukea on tarjolla. Opettajat ohjaavat digitaalisten oppimateriaalien käytössä, ja apua on saatavilla myös erityisopettajilta. Kielitietoisen opetuksen käytänteiden mukaan oppimateriaalin käyttöä on neuvottava ja opetettava.

Selkokielinen materiaali on osa digitaalista oppimateriaalia, ja sen käyttöön rohkaistaan. Tredussa opettajat valmistavat itse suuren osan oppimateriaaleistaan, ja kielitietoisuuteen sekä ohjeistusten selkeyteen kannustetaan melko yleisesti.

Myös tieto- ja kaunokirjallisuutta on tarjolla selkokielisenä vaihtoehtona opiskelijan kielitaustan tai oppimisvaikeuksien pohjalta.

Oppimisvaikeuksien tukeminen on osa toisen asteen arkea, ja apuna toimivat myös keskittymisen digitaaliset apuvälineet, kuunneltava oppimateriaali ja äänikirjat.

Luku- ja kirjoitustaitojen tueksi ÄI- ja S2-opettajat, ryhmänohjaajat, erityisopettajat ja oppilaanohjaajat suunnittelevat tuen ratkaisuja ja vievät tukitoimia eteenpäin sekä seuraavat niiden vaikutusta.

Erityisesti lyhyen aikaa suomenkielisessä opetuksessa olleet on huomioitava luku- ja kirjoitustaidon kannalta erittäin yksilöllisesti.

Lukioissa tarjotaan kielellistä tukea, joka voi olla myös ennakoivaa. Monikielisyys nähdään vahvuutena, ja eri äidinkieliä kohtaan osoitetaan kiinnostusta. Oman kielen käyttäminen limittäin koulussa on tutkitusti opinnoille hyödyksi. Kielet voivat näkyä koulun tiloissa rakenteellisesti esimerkiksi monikielisinä kyltteinä. Lukeminen voidaan nähdä työkaluna vahvistaa sekä koulukieltä että osallisuutta ja hyvinvointia.

Lukurutiinia rakennetaan aktiivisesti kielellisen tuen kautta tarjoamalla sopivaa kirjallisuutta ja tarvittaessa selko- ja äänikirjoja. Opiskelijaa rohkaistaan lukemaan mediatekstejä ja kirjoittamaan. Kielellisenä tukena voidaan lukioissa tarjota Satsaus suomen kieleen -opintojaksoa, joka pitää sisällään arkitekstien lukemista ja siten monilukutaidon rakentamista sekä muita valinnaisia S2-opintojaksoja. Tredussa valinnaisia S2-opintojaksoja on tarjolla melko monipuolisesti.

Yhteisön ja yhteistyöverkoston kanssa viestitään Wilman, ryhmänohjaustiedotteiden, sähköpostin, kotisivujen ja sosiaalisen median kautta sekä vanhempainilloissa. Lukio- ja kaksoistutkin-

to-opiskelijoille tiedotetaan aktiivisesti myös tamperelaisesta Idmanin säätiön lukustipendistä, jota voi hakea pitkäjänteisen, lukion aikaisen lukuharrastuksen pohjalta.

3.3.4 Henkilöstön koulutus ja osaaminen

Opettajilla on hyvät mahdollisuudet ylläpitää ammattitaitoaan jatkuvalla koulutuksella ja osallistua muun muassa kielitietoisen opetuksen ja lukemisen edistämisen koulutuksiin. Haluamme myös hyödyntää juuri valmistuneiden tai vastikään opiskelleiden opettajien tuoretta tietopohjaa ja toimintamalleja ja yhdistää niitä kokeneiden opettajien hyväksi havaittuihin tai tutkimustiedolla syvennettyihin käytänteisiin.

Lukeva-tiimien vetäjien tapaamiselle on hyvä järjestää aikaa, ja toimintaa pitää koordinoida ja kehittää. Seudullinen yhteistyö on mahdollista. Ylipäätään laaja yhteistyö kantaa lukutaitotyössä lukiossa. Opetushallituksen Kansallinen lukutaitostrategia 2030 ohjaa lukutaitotyön linjoja, ja Kansallinen lukutaito-ohjelma (OPH) jalkauttaa toimintaa.

Lukeva-tiimien osallistujille sekä rehtoreille jaetaan ajankohtaista tutkimustietoa lukemiseen vaikuttavista tekijöistä, kuten asenteista ja motivaatiosta, ja pyritään rakentamaan lukemista edistäviä toimia tutkimustiedon pohjalta. Lukeva toinen aste -materiaali (OPH, 2027) on suunnattu johdolle, opetushenkilökunnalle, opiskelijoille sekä huoltajille. Se on työkalu lukutaidon rakentamiseen systemaattisesti ja tutkimusperustaisesti. Materiaali tarjoaa toivottavasti ideoita ja tukea lukutaidon ja lukutaitotyön kehittämiseen lukioiden lisäksi myös ammatillisissa oppilaitoksissa.

3.3.5 Seuranta ja arviointi

Lukioissa teemme kaikille aloittaville ikäluokille digilukiseulan (NMI), joka antaa tietoa peruslukuja kirjoitustaidoista. Seula on suositeltava tehdä koko ikäluokalle. Keräämme alueellista tietoa lukiseuloista. Seuraamme ajankohtaista tutkimustietoa, kuten DLS-raporttia (NMI, 2025), ja sen suosittelemia toimenpiteitä. Tredussa ammatilliset erityisopettajat lukitestaavat aloittavia opiskelijoita. Opettajille ja opiskelijoille voidaan tehdä tiiviitä kyselyitä lukutaitotyöstä, mutta tietoa kerätään myös laadullisesti eri tiimien verkostojen ja opettajankokousten kautta. Toimia muokataan kerätyn palautteen mukaan.

Toisella asteella äidinkielen ja kirjallisuuden opettajat sekä suomi toisena kielenä -oppimäärän opettajat, erityisopettajat ja oppilaanohjaajat ovat avainasemassa tunnistamaan heikosti lukevien nuorten tarpeita sekä suunnittelemaan tukitoimia. Tälle kohderyhmälle on erityisen tärkeää kohdistaa riittävää tukea ja varata resurssia lukutaidon rakentamiseksi. Tehokkailla toimilla tasoitetaan erilaisten virikeympäristöjen mahdollisesti muodostamaa tasoeroa. Lukutaidolla on yhteys työllistymiseen, mielenterveyteen ja elämässä pärjäämiseen. Samalla tehokkaasta lukutaitotyöstä hyötyy koko yhteisö.

”Lukeminen on avain uuteen maailmaan.”

Valtakunnallinen verkostoituminen ja työ Kansallisessa lukutaito-ohjelmassa (OPH) auttavat Tampereen lukioita kehitystyössä. Haluamme oppia muilta kaupungeilta ja kunnilta ja jakaa hyväksi havaitsemiamme toimintatapoja yhteisessä lukutaitotyössä. Teemme yhteistyötä median kanssa jakaaksemme tietoa lukutaitotyöstä.

Lukioiden lukutaitotyössä on kaksi erityistä seurantakohdetta:

1) Miten kyetään tunnistamaan nopeasti heikoiten lukevat opiskelijat? Miten aloitetaan heti heidän luku- ja kirjoitustaitojensa rakentaminen ja tukeminen koko henkilöstön voimin? On kehitettävä, seurattava ja arvioitava toimia, jotka koskevat heikoimmin lukevia opiskelijoita.

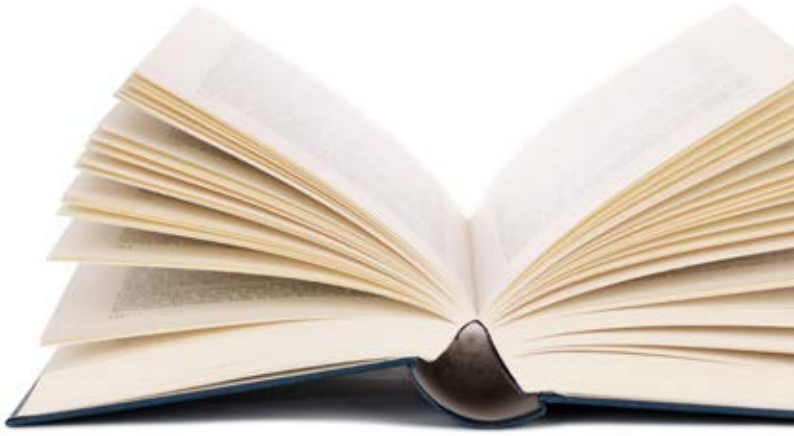

On muokattava asenteita ja motivaatiota, ja kiinnitettävä huomiota lukustrategioiden ohjaamiseen.

2) Miten ohjataan opiskelijoitamme rakentamaan kriittistä lukutaitoa? On kiinnitettävä huomiota erillisinä taitoina kognitiiviseen päättelykykyyn ja ongelmanratkaisuun ja tuettava opiskelijan sinnikkyyttä niissä. Tekoälyn käytön vuoksi lukutaito ja sitä ympäröivä konteksti ovat muutoksessa. Enemmän lukeva opiskelija kykenee tunnistamaan sisältöön, rakenteeseen ja kieleen liittyviä piirteitä, jotka viittaavat tekoälyyn sekä hyödyntämään tekoälyä tehokkaassa lukemisessa ja kirjoittamisessa, jolloin oma päättelykyky kasvaa. Vähän lukeva tai heikosti lukeva opiskelija ei yhtä hyvin pysty tunnistamaan tekstin piirteitä, jotka viittaavat tekoälyyn, tai hyödyntämään tekoälyä edistyneen lukustrategian avuksi. Hän saattaa sen sijaan korvata oman päättelytyön tekoälyn avulla, jolloin oma osaaminen laskee.

Tekoälyn käyttö ilman ohjausta ja opastusta voi siis lisätä polarisaatiota hyvin lukevien ja heikosti lukevien välillä. On keskeistä tavoitella heikosti lukevien osaamisen kasvua ja motivaation lisäystä sekä auttaa heitä rakentamaan kriittistä lukutaitoa kasvattamalla perusluku- ja kirjoitustaitoja. Tähän tarvitsemme lukevan lukion lisäksi yhteistyöverkostojamme ja koko yhteiskuntaa eli Lukeva Suomi -asennetta.

Tredu, Tampereen yliopisto, ammattikorkeakoulu, lukio ja perusopetus tekevät jatkuvaa yhteistyötä tutkimusten parissa ja kehittävät keinoja saada tutkimustietoa kouluille käytäntöön ja opettajien työn tueksi. Tredun osalta lukutaitotyön vaikuttavuuden seurantakohteita on vielä liian aikaista nimetä, sillä systemaattisempi ja koordinoidumpi lukutaitotyö saati sen arvioiminen ovat vielä melko alkutekijöissään.

3.3.6 Lukutaito-ohjelman toimenpiteet syksystä 2026 alkaen

Lukion toimenpiteet kaikille yksiköille

1. Lukioissa on monitieteiset Lukeva lukio -lukutiimit, joihin kuuluu myös opiskelijoita. Lukutaitotyölle on johdon tuki ja työaikaa. Tiimien vetäjillä on mahdollisuus tavata toisensa vähintään kerran vuodessa ja pitää muutoin sähköisesti yhteyttä. Tiimiin saa liittyä motivaation perusteella. Tiimi jalkauttaa Kansallista lukutaito-ohjelmaa, taustalla on Kansallinen lukutaitostrategia 2030.

2. Lukeva-tiimi rakentaa omaan lukioon soveltuvan vuosikelloajattelun, josta voidaan valita periodeittain toteutettaviksi lukemiseen liittyviä toimia. Kirjaston kanssa tehdään monipuolista yhteistyötä. Tiimi hyödyntää toistuvia tapahtumia, kuten esimerkiksi kirjailijoihin ja kieleen liittyviä merkkipäiviä. Tiimi voi hyödyntää tulossa olevaa Lukeva lukio -materiaalia (OPH).

3. Lukeminen tuodaan näkyviin ja huomioidaan myös opintojaksoilla lukion opetussuunnitelman määräämänä luettava kirjallisuus, josta voidaan tehdä myös oppiainerajat ylittäviä ohjelmia.

4. Lukutuokiot (10–15 minuuttia) oppitunnin alussa lukion toivomalla taajuudella – lisätään koulupäiviin lukuaikaa.

5. Aktiivinen lukupiiri yhteisöllisen lukemisen keinona, mahdollisuus suorittaa opintopisteitä. Lukupiiriajattelua voidaan tuoda myös aineenopetukseen. Idmanin säätiön lukustipendin ja Pirkanmaan lukudiplomin sekä tulevan sanataiteen lukiodiplomin nostaminen esiin opiskelijoille.

6. Huoltajille viestitään aktiivisesti koulujen lukutaitotyöstä ja heitä voidaan myös kutsua yhteistyöhön.

7. Kouluissa on lukemiseen sopiva tila, jossa voidaan järjestää yhteistä tekemistä lukemisen ja kirjoittamisen näkökulmasta, esimerkiksi välituntiolohuoneena.

8. Tutkimustiedon tuominen opettajille käytäntöön, yhteistyö yliopiston kanssa. Täydennyskoulutusta henkilökunnalle lukutaitotyöstä ja kielitietoisuudesta. Lukustrategioiden käytön ohjaamisen ja mallintamisen koulutus. Yhteistyö johdon kanssa ja rehtoreille tiedottaminen.

9. Tiivis yhteistyö kirjastojen kanssa. Saavutettavuuden huomioiminen niin, että lukutaitotyötä tehdään kaikille opiskelijoille sopivilla tavoilla (äänikirjat, selkokirjat, monikieliset teokset).

10. Digitaalisten alustojen käyttäminen: lukion sosiaalisen median kanavat.

11. Lukevat esikuvat -yhteystietopankin kerääminen (huoltajat / asiantuntijat).

Tredun toimenpiteet kaikille kampuksille

1. Tredussa toteutetaan lukemista tukeva toimintakulttuurin muutos yhteistyössä johdon kanssa.

2. Tredu haluaa olla valtakunnallinen edelläkävijä myös lukutaitotyössä: Tunnistetaan laajasti lukutaidon ja lukemisen osallisuutta, hyvinvointia ja empatiaa tukevat hyödyt.

3. Korostetaan lukutaitoa selviytymistaitona ja koulutetaan monilukutaitoisia ja kriittisesti ajattelevia ammattilaisia.

4. Mahdollistetaan lukutaitotyön koordinointi ja kehittäminen Tredussa. Kehitetään malli lukutaitotyön jalkauttamiseen eri kampuksille.

5. Opiskelijoita kannustetaan oppikirjojen, tieto- ja kaunokirjallisuuden sekä ammatti- ja aikakauslehtien äärelle kaikissa opinnoissa.

6. Lukeminen näkyy oppilaitoksen arjessa, lisätään lukemista koulupäiviin: lukutuokiot oppitunneilla, lukupiirit, lukutauot, harrastuspajat, lukudiplomit ja kirjailijavierailut sekä tietokeskuspalveluiden järjestämät lukuhaasteet ja kirjanäyttelyt.

7. Tietokeskuspalvelut toimivat yhteistyössä opetuksen kanssa. Monipuolinen kokoelma ja sähköiset palvelut tukevat opetusta ja lukutaitotyötä sekä lukuharrastusta. Tredun tietokeskukset ja niissä työskentelevät ammattilaiset huolehtivat opetusta tukevasta toiminnasta.

8. Henkilökunnalla on mahdollisuus osallistua lukutaitotyöhön, monilukutaitoon ja kielitietoisuuteen liittyviin täydennyskoulutuksiin.

9. Huoltajille viestitään oppilaitoksen lukutaitotyöstä ja esimerkiksi kotiväenilloissa muistutetaan lukutaidon arvostuksen merkityksestä sekä huoltajien mahdollisuudesta vaikuttaa nuoren lukuintoon.

10. Tehdään lukuinnostamisessa tiivistä yhteistyötä opiskelijakunnan kanssa.

3.4 Kirjasto

3.4.1 Lukutaitotyön rakenteet ja suunnitelmallisuus

Kirjastojen toimintaa ja lukutaitotyötä ohjaa kirjastolaki yleisistä kirjastoista, jossa määritellään yleisten kirjastojen tehtävät:

1. Tarjotaan pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin
2. Ylläpidetään monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa
3. Edistetään lukemista ja kirjallisuutta
4. Tarjotaan tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon
5. Tarjotaan tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan
6. Edistetään yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

”Erilaisia lukijoita on lukematon määrä.”

Lukutaitotyö huomioidaan vahvasti myös kirjaston palvelu- ja vuosisuunnitelmassa sekä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, toisen asteen ja kirjaston yhteistyösuunnitelmassa. Yhteistyösuunnitelma määrittelee ikäryhmän ja luokka-asteen tasolla kirjaston tarjoamat palvelut. Yhteistyösuunnitelma kytkeytyy kansalliseen lukutaitotyöhön, valtakunnallisiin ja paikallisiin opetussuunnitelmiin ja Tampereen kaupungin kulttuurikasvatusohjelma Taidekaareen.

Varhaiskasvatukselle, perusopetukselle ja toiselle asteelle tarjottavat palvelut on määritelty yhteistyösopimuksessa. Näihin kuuluvat ryhmäkäynnit, kirjavalikoimat ja teemapaketit, kirjasarjapalvelu, Pirkanmaan lukudiplomi ja opettajien työkäyttöön tarkoitetut kirjastokortit.

Kirjaston palveluverkko tavoittaa kuntalaisia laajasti. Siihen kuuluu pääkirjasto Metso, 15 lähikirjastoa, kaksi kirjastoautoa ja kirjaston kotipalvelut.

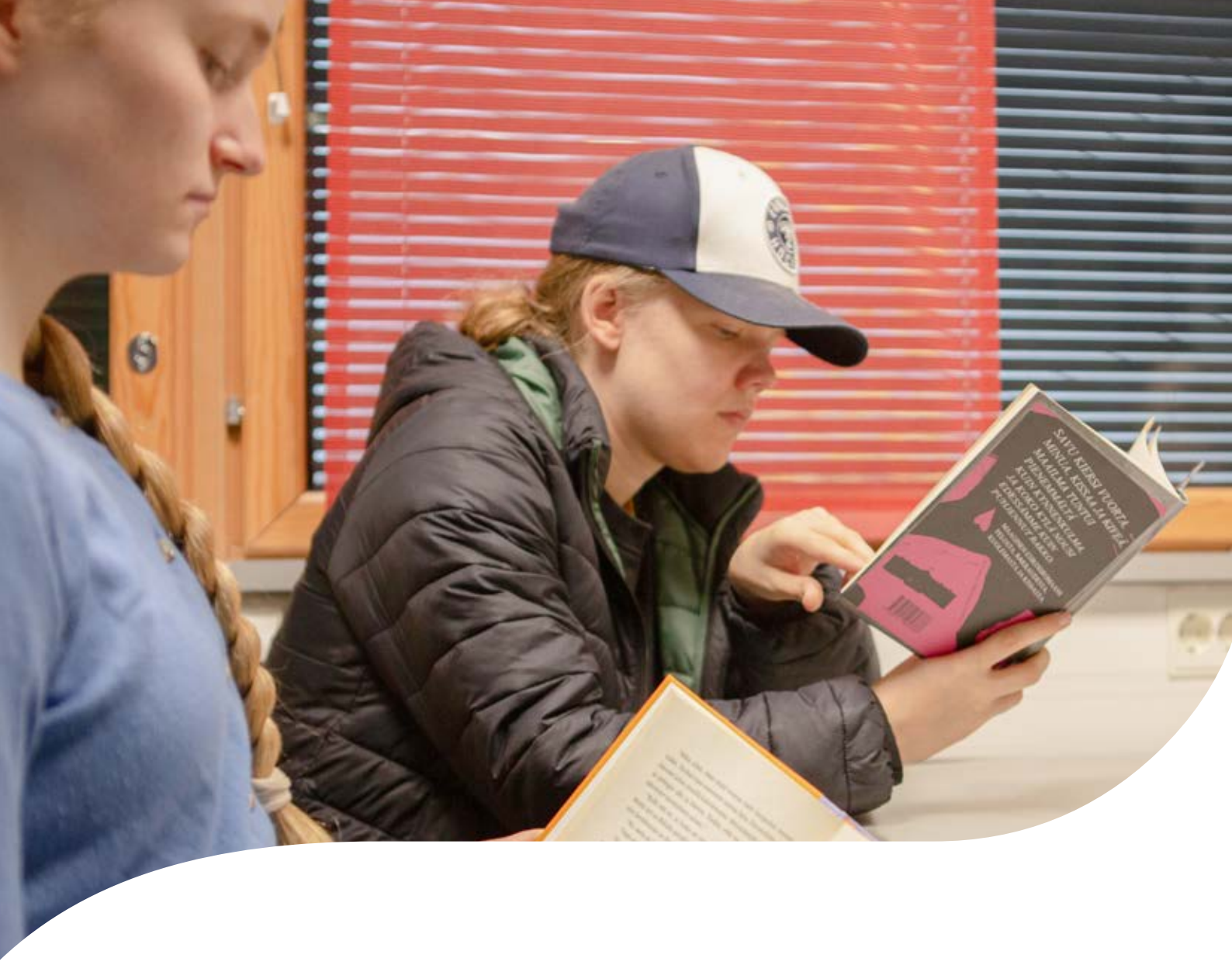
Kirjasto vinkkaa ja tuo monipuolisesti esiin kirjallisuutta kirjastotilassa, sosiaalisessa mediassa ja verkkokirjastossa. Verkkokirjastoon toimitetaan suosittelulistoja monenlaisista teemoista erilaiset lukijat huomioiden.

Perheiden vapaa-ajan lukemiseen innostetaan lukuhaasteilla ja muilla kampanjoilla. Lukutaitojen edistäminen ja kirjallisuuden esiin tuominen ovat erityisiä painopisteitä kirjaston tapahtumastrategiassa. Tapahtumilla pyritään tavoittamaan myös vähän lukevia ja ei-käyttäjiä. Erilaiset oppijat ja lukijat huomioidaan toiminnassa.

Lukutaitotyötä tekevillä kirjastoammattilaisilla on mahdollisuus kehittää osaamistaan koulutusten, verkostotapaamisten, verkkokurssien ja yhteisesti jaettujen materiaalien avulla. Lasten ja nuorten kirjavinkkausta tekeville mahdollistetaan säännöllisesti lukupäiviä. Pirkanmaan ja Keski-Suomen alueellinen kehittämiskirjasto Akepike tarjoaa monipuolisia osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia. Kirjastolta osallistutaan aktiivisesti alueellisiin ja valtakunnallisiin kirjastoalan verkostoihin.

3.4.2 Monipuolinen ja uudistuva kokoelma

Kirjasto pitää yllä monipuolista, uudistuvaa ja ajantasaista kokoelmaa. Lasten ja nuorten aineistot huomioidaan kokoelman tärkeänä painopisteenä. Noin puolet kaikista hankituista kirjoista on lasten ja nuorten kirjoja.

Kirjasto on mukana kuntien yhteisessä E-kirjastossa. E-kirjaston kautta kuntalaiset voivat lukea e-kirjoja ja lehtiä sekä kuunnella äänikirjoja.

Kirjaston kautta on mahdollista rekisteröityä saavutettavuuskirjasto Celian palveluiden käyttäjäksi. Celian kirjoja voivat käyttää kaikki, joille tavallisen kirjan lukeminen on lukivaikeuden, sairauden, vamman tai vastaavan syyn vuoksi vaikeaa.

Kokoelmaan sisältyy selkokielistä aineistoa. Selkokielisyys huomioidaan tapahtumatoiminnassa, esimerkiksi selkosatutuokioissa ja selkolukupiirissä. Pirkanmaan kirjastojen yhteisestä lukuhaasteesta on tuotettu myös selkoversio.

Kokoelmaan hankitaan aineistoa useilla eri kielillä. Tavoitteena on, että tamperelaiset löytäisivät itselleen luettavaa omalla äidinkielellään. Kirjasto tekee myös yhteistyötä Monikielisen kirjaston kanssa tilaamalla sieltä aineistoa ja mainostamalla sen palveluita.

3.4.3 Seuranta, arviointi ja tiedolla johtaminen

Kirjaston palvelujen suunnittelussa hyödynnetään laajasti toimintaympäristöstä saatavaa tietoa. Näitä ovat esimerkiksi väestön rakenne ja lukutaitomittaukset. Kirjastossa seurataan vuosittain lainaus- ja käyttäjätilastoja alueittain sekä käyttäjäryhmittäin.

Kouluyhteistyön toteutumista ja kattavuutta seurataan koko kirjaston tasolla luokka-asteittain ja koulupoluittain sekä asetetaan luokka-astekohtaiset kattavuustavoitteet. Kouluyhteistyötä kehitetään myös opettajilta ja oppilailta saatavan palautteen pohjalta.

3.4.4 Lukutaito-ohjelman toimenpiteet syksystä 2026 alkaen

1. Lukutaitotyön vaikuttavuutta arvioidaan ja siihen kehitetään mittareita ja työkaluja Tampereen ja Jyväskylän yhteisessä kehittämishankkeessa.

2. Kehitetään ja selkiytetään varhaiskasvatukselle tarjottavia palveluita.

3. Kirjaston, perusopetuksen, varhaiskasvatuksen ja toisen asteen yhteistyösuunnitelmaa tarkastellaan ja päivitetään lukuvuosittain. Lukuvuosien 2027–28 ja 2028–29 yhteistyösuunnitelmassa huomioidaan lukutaitohankkeen tulokset ja varhaiskasvatusyhteistyön kehittäminen. Varmistetaan, että palveluja suunnitellaan yhteistyössä ja niistä viestitään oikea-aikaisesti.

4. Muokataan Pirkanmaan lukudiplomia houkuttelevammaksi ja uudistetaan diplomia vastaamaan paremmin koulujen tarpeisiin.

5. Pilotoidaan ryhmäkäyntien ja kirjailijavierailun varaamisessa ryhmävarausjärjestelmää lukuvuonna 2026-27. Tavoitteena on lisätä lukutaitotyön näkyvyyttä ja palvelun saavutettavuutta.

6. Tiivistetään yhteistyötä perusopetuksen johdon ja pedagogisten asiantuntijoiden kanssa.

7. Säilytetään lasten ja nuorten kirjallisuuden hankintamääräraha vähintään nykyisellä tasolla.

3.5 Muut palvelut ja toimijat

3.5.1 Kulttuuripalvelut

Kulttuuripalveluissa tuetaan ja vahvistetaan lasten, nuorten ja perheiden lukutaitoa osana perustoimintaa. Yhteistyötä tekevät esimerkiksi kirjasto ja Lastenkulttuurikeskus Rulla. Kulttuurikasvatusohjelma Taidekaaren palvelut on kuvattu perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen alla ja kirjaston omassa luvussaan.

Lastenkulttuurikeskus Rullan toiminnassa ja viestinnässä kannustetaan lukemiseen. Perheitä rohkaistaan lukemaan yhdessä. Kotoutuvien lasten, nuorten ja perheiden lukutaitoa tuetaan.

3.5.2 Nuorisopalvelut

3.5.2.1 Lukutaitotyön rakenteet ja suunnitelmallisuus

Tampereen kaupungin nuorisopalvelut tukee lasten ja nuorten (9–28-vuotiaat) luku- ja monilukutaidon kehittymistä kaikissa toiminnoissaan monipuolisesti. Nuorisopalveluiden monialaisuus, omaleimaisuus ja vahvasti lasten ja nuorten arjessa kiinni pysyminen mahdollistavat vaikuttavan lukutaitoa edistävän työn myös vapaa-ajan toiminnoissa. Nuorisotyö kaikissa muodoissaan on suunnitelmallista, ennaltaehkäisevää ja matalan kynnyksen toimintaa, jonka tavoitteena on tarjota maksuttomia ja saavutettavia harrastamisen mahdollisuuksia laidasta laitaan. Nuorisotyö ja sen yhteydessä tehtävä lukutaitotyö yhdistävät samanhenkisiä nuoria taustoista riippumatta

ja luovat yhteisöllisyyttä. Tämä tukee suoraan nuorisopalveluiden visiota, jonka ytimessä ovat yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys ja nuorikeskeisyys.

3.5.2.2 Lukutaidon valmiuksia tukeva arki

Nuorisopalveluiden arjessa lukutaitoa kehitetään kaikissa eri palvelukokonaisuuksissa:

- Omaehtoisessa nuorisotyössä käsitellään erilaisia tekstejä, nuoret tuottavat niitä ohjatusti ja samalla harjoittelevat vaikutusmahdollisuuksien kannalta olennaista tekstien ymmärtämistä. Harrastusryhmät tarjoavat tällaisia mahdollisuuksia esimerkiksi teatterin, musiikin ja rap-lyriikoiden parissa. Osallisuus- ja vaikuttamistoiminnoissa lapset ja nuoret käsittelevät ja kommentoivat erilaisia kaupungin suunnitelmia sekä tekevät aloitteita.

- Kohdennetussa nuorisotyössä tuetaan erityisesti marginaalissa olevien nuorten lukutaitoa ja vahvistetaan iloa ja innostusta lukemisen ympärillä. Tätä tavoitetta tuetaan tuomalla toimintoihin pelejä, ristikoita, tarinoita, katutaidetta, sanaleikkejä ja kaikkea muuta, mikä lisää nuoren onnistumisen kokemuksia ja pystyvyyden tunnetta. Näin pystytään lisäämään esimerkiksi suomen kielen taitoa ja kiinnostusta kieltä kohtaan. Yhtenä isona kokonaisuutena on myös nuorten tukeminen erilaisten hakemusten ja viranomaistekstien kanssa.

- Alueellisessa nuorisotyössä eletään arkea nuorten rinnalla esimerkiksi läksyjen tekemisen, kokeisiin lukemisen ja tekstien ymmärtämisen merkeissä. Arjen keskusteluissa vahvistetaan nuorten monilukutaitoa ja etenkin lasten ja nuorten medialukutaitoa. Opetellaan luotettavaa tiedonhakua ja sen tulkintaa. Lisäksi kaikki pelaaminen niin konsoleilla, tietokoneella kuin lauta- tai roolipeleinä kehittää lukutaitoa ja innostaa lukemiseen. Nuorisotiloilla pyritään tukemaan nuorten iloa ja innostusta lukemista kohtaan lukusuosituksilla ja yhteistyöllä kirjastojen kanssa.

Arjen pedagogiikka nuorisopalveluissa rakentuu nuoren vahvuuksista ja innostuksesta. Kaikkia tekstejä ja tekstin tuottamista lähestytään toiminnallisesti, luovasti ja nuoren omista mielenkiinnon kohteista käsin, mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Tämä vahvistaa nuorten omistajuutta sekä motivaatiota lukemiseen, kirjoittamiseen ja kaikenlaiseen tekstien käsittelyyn.

”Lue ihminen lue.”

3.5.2.3 Henkilöstön osaaminen, materiaalit ja saavutettavuus

Henkilöstön osaaminen on keskeinen osa laadukasta lukutaitotyötä. Nuoriso-ohjaajat tukevat nuoria monilukutaidossa sekä tarjoavat heille selkeitä, saavutettavia materiaaleja. Erilaiset tekstimuodot – sanataide, lyriikat, käsikirjoitukset, pelimaailmojen tekstit, sosiaalisen median sisällöt – tehdään nuorille ymmärrettäviksi ja innostaviksi ja niiden merkitystä pohditaan yhdessä heidän kanssaan. Nuorisopalveluiden työntekijöiden ammattitaitoon liittyy oleellisesti se, että he tunnistavat myös lasten ja nuorten kieleen, tekstien tuottamiseen ja lukemiseen liittyviä haasteita. Työntekijöillä on mahdollisuus tukea lapsia ja nuoria näissä haasteissa, mutta myös toimia linkkinä kotiin ja kouluun silloin, kun he havaitsevat intensiivisemmän tuen tarpeen. Nuorisopalveluiden kaikki toiminnot ovat maksuttomia matalan kynnyksen palveluita ja siten monelle saavutetta-

vuuden näkökulmasta helposti lähestyttäviä. Toiminnot tuotetaan aina nuorilähtöisesti, nuorten ehdoilla ja nuorten toiveista käsin.

3.5.2.4 Yhteistyö ja verkostot

Nuorisopalveluissa tehdään laaja-alaista yhteistyötä erilaisten toimijoiden kanssa myös lukemisen edistämiseen liittyvissä asioissa. Yhteistyö asiantuntijatahojen kanssa mahdollistaa nuorisopalveluissa sen, että työntekijät ovat valmiimpia ottamaan lukemisen edistämisen osaksi työtään. Kirjastopalveluiden kanssa yhteistyötä on tehty pitkään erilaisten hankkeiden, tapahtumien, yhteisten kouluvierailuiden, lukemisen edistämisen toimenpiteiden ja yksittäisten projektien merkeissä. Kirjaston kanssa nuorisopalveluilla on yhteinen KiNos-työryhmä, jonka yhtenä tavoitteena on luoda uusia lukemisen edistämiseen liittyviä toimenpiteitä, joita toteutetaan yhdessä. Hankeyhteistyötä on tehty mm. Sanataideyhdistys Yöstäjän kanssa useassa eri yhteydessä. Esimerkiksi Etsivää lukutaitotyötä nuorille -hankkeessa sanataideohjaajat jalkautuivat nuorisotiloille nuorten pariin toteuttamaan heidän kanssaan erilaisia lukemisen edistämiseen liittyviä projekteja, kuten podcasteja ja kuunnelmatekstejä.

3.5.2.5 Seuranta ja arviointi

Nuorisopalvelut on jo kirjannut lukemisen ja kirjoittamisen edistämisen yhdeksi vuoden 2026 toimintasuunnitelman tavoitteista. Lukutaito ja sen edistäminen tulee olemaan osa nuorisopalveluiden toimintasuunnitelmaa myös tulevina vuosina. Tämä tarkoittaa, että jokainen toiminto ja toimipiste suunnittelee vuoden aikana konkreettisia toimenpiteitä tavoitteen edistämiseksi. Toimintasuunnitelma pohjaa vahvasti vuosille 2025–2035 tehtyyn visioon, jonka toteutumista ja onnistumista tullaan seuraamaan toimintakertomusten yhteydessä. Arviointia tullaan tekemään myös yhteisen arviointityökalun avulla. Työtä suunnataan kohti tulevaisuutta, jossa nuori löytää oman paikkansa ja uskoo ympärillä oleviin mahdollisuuksiin. Tätä kaikkea vahva luku- ja monilukutaito edistää.

3.5.2.6 Lukutaito-ohjelman toimenpiteet syksystä 2026 alkaen

1. Nuorten ja työntekijöiden koko palveluryhmän laajuinen aktiivinen kuuleminen ja osallistaminen lukemisen edistämiseen liittyvien toimenpiteiden suunnittelussa seuraaville vuosille.

2. Nuorten omaehtoisen toiminnan ja harrastamisen mahdollistaminen lukemiseen, kirjoittamiseen, kirjallisuuteen ja lukemisen edistämiseen liittyen. Esimerkkejä tästä ovat nuorten oma lukupiiri, kirjallisuustapahtuma, sanataidenäyttely sekä nuorten tuottamien sisältöjen esiin tuominen.

3. Puitteiden luominen sille, että nuorisopalveluiden toiminnassa lapset ja nuoret kohtaavat lukemista edistäviä mahdollisuuksia ja ovat itse aktiivisia osallistujia. Esimerkkejä tästä ovat kurssit, työpajat, teemapäivät, harrastusryhmät ja avoin toiminta.

4. Matalan kynnyksen lukemisen edistämisen mahdollisuuksien tarjoaminen arjessa eri nuorisopalveluiden toimipisteissä. Esimerkkejä tästä ovat lehdet, ristikkolehdet, kirjat ja tarinat.

5. Sosiaalisen median hyödyntäminen monipuolisesti lukemisen edistämisessä. Esimerkkejä tästä ovat lukuvinkit, erilaiset haasteet ja kampanjat, nuorten itse tuottamat sisällöt, vaihtoehtoiset tekstit ja tekstitykset sekä tapahtumanostot.

3.5.3. Tampereen seudun työväenopisto / Lasten ja nuorten sanataidekoulu

3.5.3.1. Lukutaitotyön rakenteet sanataidekasvatuksessa

Tampereen seudun työväenopistossa annetaan sanataidekasvatusta 0–18-vuotiaille lapsille ja nuorille

1. sanataidekoulussa taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän mukaan,

2. kaikille avoimissa vapaan sivistystyön ryhmissä,

3. osana Lupa liikkua Lupa harrastaa -toimintaa.

Työväenopiston alainen lasten ja nuorten sanataidekoulu antaa taiteen perusopetusta sanataiteessa. Opetus perustuu lakiin ja asetukseen taiteen perusopetuksesta. Opetus on tasolta toiselle etenevää ja opintoihin on hakumenettely. Sanataiteen perusopetusta voi Pirkanmaan alueella opiskella vain Tampereella.

3.5.3.2. Pedagogiset käytännöt ja lukutaidon valmiuksia tukeva arki

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan sanataiteen opetus perustuu näkemykseen kielestä ja kirjallisuudesta taiteen ja koko yhteiskunnan pohjana. Opetuksen tavoitteena on antaa oppilaille valmiudet ilmaista itseään monipuolisesti sanataiteen keinoin.

Sanataiteen opinnoissa oppilaat keksivät omia kertomuksia, rakentavat henkilöhahmoja ja sommittelevat tapahtumapaikkoja. Tunnilla tutustutaan kirjoihin ja kirjallisuuden lajeihin, runoillaan, kuvitetaan, esitetään ja harjoitellaan mielikuvituksen käyttöä. Opinnot luovat oppilaille kannustavan vertaisryhmän ja harrastusyhteisön, jossa tutustutaan yhdessä sanataiteen eri puoliin. Omia ja muiden tekstejä opitaan arvioimaan kannustavasti.

Sanataiteessa jokainen oppilas voi löytää itselleen sopivia ilmaisumuotoja, oli sitten kiinnostunut kauhutarinoista, lavarunoudesta, sarjakuvista, pelikäsikirjoittamisesta tai fantasiamaailmoista. Sanataidekoulussa toteutetaan vuosittain erilaisia monitaiteisia projekteja, tehdään julkaisuja ja järjestetään tekstinäyttelyitä.

Lukutaitotyötä tehdään sanataidekoulun lisäksi työväenopiston kaikessa lasten ja nuorten toiminnassa. Teatteritaiteen opinnoissa tutustutaan esitysten lähdemateriaaleihin ja tuotetaan niitä itse. Kuvataidekoulussa käytetään kirjallisia materiaaleja. Kuvataideopinnoissa opiskeltava sarjakuvataide on pitkälti tekstilähtöistä. Muskareissa melodiat ja rytmit tukevat kielen kehittymistä. Nuorten maahanmuuttajien koulutuksessa korostetaan myös oman äidinkielen, lukutaidon ja kulttuurin merkitystä. Kieltenopetus on aina kielitietoista.

Työväenopistolla toimiva Opinverstas antaa tukea oppimisvaikeuksissa kaikille yli 16-vuotiaille, jotka haluavat apua, neuvoja ja tukea oppimiseen. Opinverstaalla opetellaan lukemisen strategioita ja ohjataan esimerkiksi äänikirjojen kuunteluun.

3.5.3.3. Yhteistyö, osallisuus ja saavutettavuus

Taiteen perusopetuksen opinnoissa tutustutaan myös muihin taiteenaloihin. Sana- ja teatteritaiteen perusopetuksessa järjestetään kursseja, jotka soveltuvat molempien taiteenalojen valinnaisiin opintoihin, ja kuvataidekoulun kanssa toteutetaan yhteisiä projekteja.

Sanataiteen perusopetuksessa olevat oppilaat saavat tutustua kirjailijan työhön vuosittaisilla kirjailijavierailuilla. Taiteen perusopetuksen opinnoissa saa hyvät valmiudet myös alan jatko-opintoihin. 18 vuotta täyttäneille tarkoitettuun kolmivuotiseen Viita-akatemian kirjoittajakouluun hakeutuu sanataidekoulusta valmistuneita täysi-ikäisyyden saavuttaneita henkilöitä.

Kaikki sanataiteen perusopetuksen ryhmät ja suurin osa lasten ja nuorten avoimista sanataideryhmistä kokoontuvat kirjaston tiloissa, ja kirjaston palvelujen hyödyntäminen on oleellinen osa toimintaa.

Koulujen kanssa tehdään yhteistyötä koulupäivän aikana toteutettavissa Lupa liikkua -pajoissa sekä koulun tiloissa järjestettävissä Lupa harrastaa -ryhmissä. Lupa harrastaa -ryhmät ovat maksutonta matalan kynnyksen toimintaa, ja englanninkielinen Lupa harrastaa -toiminta lisää saavutettavuutta.

3.5.3.4. Seuranta ja arviointi

Työväenopiston kehittämisohjelman 2026–2030 tavoitteena on varmistaa toiminnan vaikuttavuus, saavutettavuus ja elinvoimaisuus. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi halutaan mahdollistaa mielekästä vapaa-ajantoimintaa ja oppimisen iloa.

Toiminnan onnistumisen mittareita ovat

- lapsille ja nuorille suunnattujen lukutaitoa edistävien ryhmien lukuvuositilastot: osallistujamäärät, toteutuneet tunnit ja kurssit,
- Lupa harrastaa -toiminnan osallistujamäärät kouluittain per lukuvuosi,
- harrastustoiminnan laatu- ja vaikuttavuuspalautteet, kuten taiteen perusopetuksen oppilaiden ja huoltajien lukuvuosipalautteet, Lupa harrastaa -toiminnan arviointipalautteet ja perheryhmien kurssipalautteet.

Sana- ja teatteritaiteen perusopetuksen oppilaat saavat lukuvuosittain lyhyen sanallisen arvioinnin opettajalta. Lisäksi oppilaat tekevät itsearviointia.

3.5.3.5 Lukutaitotyön toimenpiteet

1. Opetussuunnitelman päivitystyön yhteydessä tuodaan kaikki lasten ja nuorten sanataidekasvatus sanataidekoulun sateenvarjon alle.

2. Työväenopiston taiteen perusopetuksen lasten ja nuorten taiteenalojen välistä yhteistyötä tiivistetään ja kehitetään, järjestetään esimerkiksi yhteisiä kursseja ja projekteja.

3. Tiivistetään yhteistyötä kirjastopalvelujen kanssa. Kehitetään opetustilaa mahdollisuuksien mukaan paremmin sanataidekoulun tarpeita vastaavaksi.

4. Sanataidekoulun ja vapaan sivistystyön henkilöstön pedagogista osaamista tehdään näkyväksi kaupunkitasoisessa lukutaitotyössä.

5. Tarjotaan matalan kynnyksen toimintaa koululaisille ja perheille: erityisesti Lupa harrastaa -toimintaa ja perhekursseja.

6. Tarjotaan kohdennettuja palveluita eri kaupunginosiin ja kohderyhmille. Pienten lasten sanataideryhmiä ulotetaan erityisesti kehittämiskohteina oleville alueille tai alueille, joilla hyvinvointieroja tulee kaventaa.

7. Taiteen perusopetuksessa olevien lasten ja nuorten huoltajien on mahdollista hakea kurssimaksuihin huojennusta tai vapautusta. Perheryhmiin voi hyödyntää Kaikukorttia ja opintoseteliavustuksia.

8. Nostetaan pitkäjänteisesti työväenopiston lukutaitotyö esiin sosiaalisen median kanavissa.

9. Viestinnässä innostetaan ja tuotetaan lukutaitotyöhön liittyviä artikkeleita opiston sivuille.

10. Lukutaitotyötä tehdään näkyväksi suunnitellun ja järjestelmällisen näyttelymarkkinoinnin avulla sekä digitaalisesti että paikan päällä oppimisympäristöissä, kuten Sampolassa ja pääkirjasto Metsossa.

3.5.4 Pirkanmaan hyvinvointialueen neuvola ja kehitystä tukevat palvelut

Lukutaitotyötä tehdään monialaisesti Pirkanmaan hyvinvointialueen neuvolatyössä sekä kehitystä tukevissa palveluissa neuvolapsykologien, puheterapeuttien ja lasten neuropsykologien vastaanotolla. Työn keskiössä on lukemisen merkityksen painottaminen lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta.

Neuvolakäynneillä ohjataan vanhempia jo ensi kuukausista lähtien kuvakirjojen katseluun ja kerrotaan lapselle ääneen lukemisen merkityksestä kielellisten taitojen kehityksen kannalta. Perheitä kannustetaan säännöllisiin arjen lukurutiineihin. Jaettu kirjan äärelle asettuminen vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta sekä tukee lapsen itsesäätelyn ja parhaimmillaan myös tunnetaitojen kehitystä. Ensimmäisellä lastenneuvolakäynnillä perheelle jaetaan Suomen kulttuurirahaston lukulahjana kirjakassi. Neuvolapsykologien vastaanotolla tarjotaan tarvittaessa ohjantaa lapsen kehitykseen liittyvissä haasteissa, jolloin yhteiseen lukemiseen ohjaaminen on yksi lapselle tarjottava tuen muoto. Puheterapialla voidaan tukea kielellisen kehityksen ohella varhaisia lukemaan oppimisen valmiuksia, mikäli näiden taitojen kehityksessä todetaan tuen tarvetta.

”Avaa kirja, avarra ymmärrystä.”

Osalla lapsista lukutaito ei tuesta huolimatta kehity odotusten mukaisesti, sillä lukemaan oppimisen ja lukusujuvuuden vaikeudet ovat yleisiä. Varhaisen kuntoutuksellisen tuen tarjoaminen näille lapsille on erityisen tärkeää lukumyönteisyyden ja lukemiseen suuntautumisen turvaamiseksi.

Neuropsykologista kuntoutusta kohdennetaan kouluikäisten lasten ja nuorten lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuksiin. Lähiaikuiset ovat merkittävässä roolissa lukuinnostuksen ja lukemiseen liittyvän minäpystyvyyden tukemisessa, jonka vuoksi vanhemmille tarjottava ohjanta on keskeinen osa kuntoutusta.

Hyvinvointialueen lasten neuropsykologisen kuntoutuksen palveluissa on laadittu lukivaikeuden Siilipolku-hoitomalli, jossa painotetaan varhaisen tuen ja lukumotivaation merkitystä lukivaikeuden hoitamiseksi.

Neuvola ja kehitystä tukevien palveluiden lukutaito-ohjelman toimenpiteet hyvinvointialueella toimintakaudesta 2026 alkaen. Toimenpiteet on kirjattu Pirkanmaan hyvinvointialueen aluevaltuuston hyväksymään neuvolasuunnitelmaan vuosille 2026–2029 osaksi lasten neuropsykologisen kuntoutuksen kokonaisuutta.

- Ylläpidetään neuvola ja kehitystä tukevien palveluiden ammattilaisten tietoisuutta lukemisen valmiuksien ja lukutaidon kehitykseen liittyvistä keskeisistä vaikuttamisen keinoista sekä tehdään säännöllistä tutkimusperustaista lukutaitotyötä osana päivittäisiä asiakaskohtaamisia.

- Lisätään vanhempien tietoisuutta lukemisen valmiuksien ja lukutaidon kehitykseen liittyvistä keskeisistä vaikuttamisen keinoista. Vahvistetaan vanhemmille tarjottavaa ohjausta ja neuvontaa. Painotetaan laajalle kohderyhmälle tarjottavaa psykoedukaatiota.

3.5.5 Kirjallisuusalan järjestöt

Tampereella toimii useita kirjallisuusalan järjestöjä, jotka edistävät kirjallisuuden harrastamista,

taiteellista työtä, saatavuutta sekä alan taide- ja kulttuurikasvatusta. Järjestötoimijat osallistuvat kaupungin lakisääteisen kulttuuritoiminnan toteuttamiseen kirjallisuuden ja lukutaitotyön alalla. Tämä edellyttää järjestöjen toimintaedellytysten vahvistamista.

Osana lukutaitotyötä tunnistetaan järjestöjen asiantuntijuus ja niiden järjestämät tapahtumat sekä palvelut. Tämä tarkoittaa esimerkiksi paikallisten kirjailijoiden vierailuja, asiantuntijatoimijoiden toteuttamia koulutustilaisuuksia ja yhteistyötä paikallisten kirjallisuustapahtumien kanssa.

Lukutaitotyön laajuutta arvioidessa huomioidaan järjestöjen toteuttama toiminta ja kootaan tietoa niiden vaikutuksista soveltuvilla mittareilla. Kehitetään uusia tapoja arvioida järjestöjen lukutaitotyön vaikuttavuutta. Tähän tarvittaisiin valtakunnallisia vaikuttavuusarvioinnin työkaluja.

Tehdään kirjallisuuden taiteenalan ammattilaisia näkyväksi tuomalla opettajille ja muille kasvattajille lisää täydennyskoulutusta kirjallisuuden ja sanataiteen alalla, lisätään kirjavinkkauksia, kirjailijavierailuja ja työpajoja kouluissa. Tämä vaatii lisää resursseja, mutta lisäresursseilla se voidaan toteuttaa yhteistyössä paikallisten ammattilaisten ja järjestöjen kanssa.

Kirjallisuusalan järjestöjä koskevat toimenpide-ehdotukset

- Tiivistetään yhteistyötä kaupungin toimijoiden ja kirjallisuusalan järjestöjen välillä entisestään. Yhteistyön tiivistämisen mahdollistavia keinoja ovat järjestöjen mukanaolo lukutaitoasioita ohjaavassa työryhmässä, yhteinen suunnittelutyö ja säännölliset tapaamiset, yhteinen tiedotus (Lukeva Tampere -verkkosivusto), jossa järjestöjen toteuttamat, lukemiseen ja kirjallisuuteen liittyvät tapahtumat, hankkeet ja koulutukset voivat olla esillä.

- Kaupungin avustuksissa huomioidaan kirjallisuusalan järjestöjen määrärahat ja vahvistetaan järjestöjen merkitystä lukutaitotyössä.

- Lukutaitotyössä kehitetään toimintamalleja, joiden kautta paikalliset kirjallisuuden ammattilaiset, kuten kirjailijat, sanataidekasvattajat ja muut asiantuntijat, otetaan mukaan paikalliseen lukutaitotyöhön. Hyödynnetään paikallinen asiantuntemus, tapahtumat ja niiden tuomat mahdollisuudet lasten ja nuorten lukemaan innostamiseen.

- Kehitetään kirjallisuusjärjestöjen tiloja lukutaitotyötä tukeviksi ja kirjallisuutta näkyväksi tekeviksi paikoiksi yhteistyössä Tampereen kaupungin toimijoiden kanssa.

4. Lukutaito-ohjelman seuranta ja yhteenveto

Lukutaito-ohjelman valmistumisen jälkeen on varmistettava Lukeva Tampere -verkostotyön jatkuminen. Lukutaitotyö vaatii kaupungin, eri yhteistyökumppaneiden, koulujen ja henkilöstön sitoutumista pitkällä aikavälillä. Koordinointi, kehittäminen ja seuranta edellyttävät lukutaitotyön priorisointia, johtamista ja resursseja. Lukutaito-ohjelman toimenpiteiden toteutumista seurataan verkoston toimesta säännöllisesti ja verkosto tiedottaa ajankohtaisista aiheista kaupunkitasolla, esimerkiksi Lukeva Tampere -verkkosivuilla.

Syksyllä 2026 lukutaito-ohjelma viedään lautakuntiin arvioitavaksi. Lukutaitotyöstä raportoidaan eri palveluryhmien johtoryhmille säännöllisesti.

“Lukeminen on moniulotteista toimintaa, joka läpäisee ihmisten elämän ja arjen sekä ulottuu yhteiskunnan eri tasoille” (Lukemisen kulttuurit 2023). Monipuolinen lukutaito on turvallisen yhteiskunnan, toimivan demokratian ja yhdenvertaisuuden perusta. Lukutaidon jatkuva ja radikaali heikkeneminen on herättänyt kasvavan tarpeen lukutaidon edellytysten uudelleen tarkasteluun ja johdonmukaiseen lukutaitotyöhön kaikenikäisille tamperelaisille.

Lukeva Tampere -lukutaito-ohjelma keskittyy varhaiskasvatus- ja perusopetusikäisiin sekä toisen asteen opiskelijoihin. Lukutaito-ohjelman perusajatus on, että lukutaito on hyvinvoinnin, osallisuuden ja elinikäisen oppimisen perusta. Ohjelman tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten lukutaidon valmiuksia ja monilukutaitoa sekä lisätä lukuiloa ja lukemista arjessa. Lukutaito-ohjelmassa huomioidaan lukijoiden moninaisuus ja erilaiset tuen tarpeet sekä vahvistetaan erityisesti monikielisten ja muutoin haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten lukemisen ja kirjoittamisen tukea.

Tällä hetkellä kunnassa tehtävä lukutaitotyö on hajanaista ja lapset ja nuoret ovat osin eriarvoisessa asemassa lukutaitotyön suhteen. Lukutaito-ohjelman tavoitteena on lisätä lukemisen valmiuksia ja lukutaitoa tukevien toimien yhtenäisyyttä ja yhdenvertaisuutta kuntatasolla sekä taata jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus kehittää luku- ja kirjoitustaitojaan. Lukutaito-ohjelmassa määritellään jokaisen eri toimijan minimitoimenpiteet, joilla pyritään systemaattisesti ja pitkäjänteisesti edistämään tamperelaisten lasten ja nuorten lukutaitoa sekä kaventamaan hyvien ja heikkojen lukijoiden välisiä osaamiseroja.

Laajasta joukosta lukutaitotyön ammattilaisia koostuva Lukeva Tampere -verkosto seuraa lukutaito-ohjelman toimenpiteiden toteutumista Tampereella. Lukutaito-ohjelman myötä eri toimijat sitoutuvat pitkäjänteiseen lukutaitotyöhön, joka mahdollistetaan laadukkaalla johtamisella ja oikein kohdennetuilla resursseilla. Yhteinen tahtotila sivistyksen säilymiseen turvaa kestävän tulevaisuuden, jossa kasvaa ja opiskelee lukutaidon merkityksen ymmärtäviä, elämäniloisia ja monilukutaitoisia edelläkävijöitä.

”Lukeminen on yhtä helppoa kuin pukeminen.”

5. Lähteet ja liitteet

Lähteet

Aaltonen, A., Jokimies, J., Monter, M., Niemelä, P., & Karlsson, J. (2025). Lasten lukuympyrä. Avointen oppimateriaalien kirjasto, Helsingin kaupunki (Lukuinto – Läsiver -hanke). https://aoe.fi/#/materiaali/4797/2025-05-12T07:39:27.310Z

Harju-Luukkainen, H., Gyekye, M., Thurin, N., Kekki, N., & Tyrer, M. (2020). KieliPeda-työväline: Kielitietoisen pedagogiikan kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Turun yliopisto. https://www.utu.fi/sites/default/files/media/Kielipeda_tyovaline.pdf

Heikkilä, R. (2024). Miksi lakkasimme lukemasta: Sosiologinen tulkinta lukemisen muutoksesta. Gaudeamus.

Hiidenmaa, P. (toim.), ym. (2023). Lukemisen kulttuurit. Gaudeamus.

Kommunikointikeskus Kipinä Oy. (2026). Roihusten eväsretki: Havainnointimateriaali lasten kielellisten taitojen seurantaan. https://www.kipinakeskus.fi/roihusten-perhe/roihusten-evasretki/

Lakka, L., ym. (2025). Minne katseet kääntyvät? Monilukutaito kielellisen huoltovarmuuden perustana. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 16(2). https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2025/minne-katseet-kaantyvat-monilukutaito-kielellisen-huoltovarmuuden-perustana

La Rosa, L.-S. (2023). Nuoret lukijat kirjakulttuurin murroksessa [Väitöskirja. Helsingin yliopisto]. http://hdl.handle.net/10138/563757

Niilo Mäki Instituutti. (2011). LUKIVA: Lukivalmiuksien arviointimenetelmä 4–5-vuotiaille lapsille (A. Puolakanaho, A.-M. Poikkeus, T. Ahonen & M. Aro). https://koju.nmi.fi/tuote/lukiva-lukivalmiuksien-arviointimenetelma/

Niilo Mäki Instituutti. (2025). Lukeva varhaiskasvatus. https://lukevavarhaiskasvatus.nmi.fi/

Opetushallitus. (2014). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus.

Opetushallitus. (2021). Kansallinen lukutaitostrategia 2030. Opetushallitus.

Opetushallitus. (2026). Lukutaitotyön sanasto: Hyödynnä kunnan lukutaitotyössä. Opetushallitus. https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/lukutaito-ohjelma/lukeva-kunta/hyodynna-kunnan-lukutaitotyossa

Opetushallitus. (2019). Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Opetushallitus.

Opetushallitus. (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus.

Opetushallitus. (2017). Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.

Opetushallitus. (2022). Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteet. Opetushallitus.

Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus.

Pietilä, P. (2025). Äidinkielen luokka ja sukupuoli: Etnografinen tutkimus äidinkielen/suomen opinnoista osaamisperusteisessa tekniikan alan ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa (Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 197. Väitöskirja). Helsingin yliopisto. https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/aadedb91-a7c1-4f29-b410-b9c03b7668e3/content

Pirkanmaan lukutaitoverkosto. (2025). Västäräkin lukumatka. https://sites.google.com/edu.kangasala.fi/lukuintoapirkanmaalla/v%C3%A4st%C3%A4r%C3%A4kin-lukumatka

Sanataideyhdistys Yöstäjä. (2026). Ohjelmassa esiintyvät sitaatit nuorten lukuharrastuskyselystä.

Suomen Kirjastoseura. (2025). Suositus lukutaitotyöstä yleisissä kirjastoissa. SUOSITUS-LUKUTAITOTYOSTA-YLEISISSA-KIRJASTOISSA-2025-1.pdf

Tampereen kaupunki. (2026). Tampereen kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen polut 2025–2035, visio 2035, toimenpide-ehdotukset ja mittarit. Tampereen kaupunki. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2026-01/Tampereen-kasvatuksen-opetuksen-ja-koulutuksen-polut-2025-2035.pdf

Yleisten kirjastojen neuvosto. (2025). Yleisten kirjastojen suunta 2026–2030.

Liitteet

Liite 1. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lukutaitotyön kehittämisen sisällöt yksikössä

Lukutaitotyön taulukko: **Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lukutaitotyön kehittämisen sisällöt yksikössä.**

LUKEVA TAMPERE

tampere.fi/lukevatampere

TAMPERE

OPETUSHALLITUS RAHOITTAA HANKETTA

Lukutaito-ohjelma
Programmet för läskunnighet